

Karát dosszié

A gyémánthossz hátttere

A piacok mozgása

Amikor a történelem folyamán a gazdasági és politikai bizonytalanság fokozódott, mindig rohamosan nőtt a kereslet az arany és a drágakövek iránt. Ha lehet dönteni, a gyémántok általában még népszerűbbek voltak, lévén könnyen szállíthatók, terjedelmük kicsi, tehát probléma nélkül elrejtethető az értékes tárgy.

A tőkés világ jelenlegi gazdasági helyzetében nem csoda, hogy azok, akik megtehetik, megtakarításukat egyre gyakrabban igyekeznek gyémántokba fektetni. A papírpénz kockázatos, az inflációban veszít értékéből. A részvények árfolyama is ingadozhat. Az ingatlan ugyan népszerű befektetés, de a nyereség realizálásánál mutatkozik egy bökkenő: az eladást csaknem lehetetlen suba alatt lebonyolítani, a tőkenyereségből pedig azonnal megfelelő részt követel az adóhivatal. Még az ingatlan sem tekinthető 100 százalékos befektetésnek. Az üdülőhely „kimegy a divatból”, az utat nem ide építik, hanem oda, és az eddig komoly profittal kecsegtető telek már értéktelenné vált.

Nem így a gyémánt. Ára állandóan felfelé kúszik, a kereslet tartósan meghaladja a kínálatot, könnyen mobilizálható, készpénzszükséglet esetén zálogként bármely bank elfogadja. Nincs vetélytársa, még az arany sem tekinthető annak. Több országban ugyanis (az Egyesült Államokban például 1975-ig) korlátozták magán-személyek aranyvásárlását.

Kimberley születése

A gyémánt voltaképpen nem más, mint tiszta szén, a legkeményebb ismert anyag. Neve valószínűleg görög eredetű, az „adamas” jelző „győzhetlent” jelent. Az időszámításunk előtti 16. században használta először a kifejezést drágakövekre egy Manilius nevű római poéta, innen alakult ki többek között az angol „diamond” megjelölés. Keménysége, csillogása és tüze teremtette meg a gyémánt hírnevét, és ez juttatta gyakran történelmi szerephez.

A világ jelenlegi gyémánttermelése jórészt Afrikára koncentrálódik. A fekete kontinensen kívül a Szovjetunió a legjelentősebb kitermelés (a szibériai Jakut Autonóm Szocialista Szovjet Köztársaságban) — de említésre méltó a brazil, venezuelai és guyanai bányászat is. A tőkés világban az elsőszög vitathatatlanul Zaire-é, ettől az országától származik a világkereskedelelem háromnegyede. A

angolok fokozatosan kiterjesztették fennhatóságukat a vidékre. Eközben természetesen a gyémántvidék központjának neve is megváltozott, az akkori gyarmatügyi miniszter után Kimberleynek keresztelték. A korabeli szemtanúk szerint a városkában meglehetősen élénk élet folyt, minden sarkon kocsmá és bordélyház állt, szerencsevadászok ezrei verekedtek egy darab föld kutatási jogán, miközben utcák egyszerűen beomlottak, mivel buzgó bányászok aláásták őket a mielőbbi meggazdagodás reményében. Az anarchia már a mezők kitermelését fenye-

AZ 1,2 MILLIÓ SVÉD KORONÁT ÉRŐ „SANCY” GYÉMÁNT*
Neve görög eredetű, az „adamas” legyőzhetlent jelent

gyémántláz a kontinensen azonban nem itt, hanem kissé délebbre, a mai Dél-afrikai Köztársaság területén kezdődött. Bár ma már ebben az államban a termelés a zaire-inek csupán 60 százaléka, a világkereskedelemben a dél-afrikai cégek súlya még mindig talán a legjelentősebb.

1869-ben a dél-afrikai gazdaság meglehetősen szegény volt, a bevándorolt fehérek jórészt pásztor-kodással foglalkoztak és a gyapjú volt az ország legjelentősebb exportcikke is az anyaországba, Angliába. A bevándorlás lassan folyt, az új hazát választók inkább Ausztráliát, Új-Zélandot vagy az Egyesült Államokat részesítették előnyben. Az angol telepesek jórészt Fokföld keleti részén telepedtek meg, később egy újabb hullám jutott el Natal tartományba. Bár a múlt század ötvenes éveiben hirtelen nagyobb tömeg áramlott Fokföldre — köztük németek is —, azonban többen sürgősen el is hagyták az országot a hatvanas évek nagy gazdasági depressziója után.

Mindez gyökeresen megváltozott azután, hogy egy szegény parasztember Orange szabad államban 1869-ben 83 karátos nyersgyémántot talált. A szerencsés felfedező azonnal továbbadta kincsét egy bizonyos Schalk van Niekerknek egy loért, tíz tehénért és 500 juhéért. Van Niekerk természetesen meggazdagodott, az ügy híre elterjedt és a bevándorlás az angol kormány külön ösztönzése nélkül is felgyorsult. Rekordidő alatt a történelmi jelentőségű lelet helyén sátorváros emelkedett, melyet stílszerűen „Új Láz”-nak neveztek el. Azonnal viták kezdődtek el arról is, hova tartozik jogilag a kincset érő terület.

A disputa két búr lakosságú köztársaság között folyt, és lényegében azzal ért véget, hogy az

gette. A rendet az angol imperializmus egyik történelmi figurája, Cecil Rhodes teremtette meg.

Rhodes állítólag megrendült egészsége helyreállítása érdekében érkezett Kimberleybe, ahol azonnal felismerte annak szükségességét, hogy a gyémánttermelést — és főként a gyémántoknál világpiacra kerülését — valahogyan szabályozni kell. Elsőként megvásárolta a De Beers fivérek koncesszióját — övék volt az eredeti kutatási és bányászati engedély —, majd egyéb versenytársakéénak felvásárlásához fogott.

Rhodes és a Cullinan

Rhodes harmincéves korában már milliomos volt, és hozzákezdett a kontinens déli felének „résztelesebb felfedezéséhez”. Ennek során több, akkor még félig-meddig független néger királyságban nyert először koncessziókat, majd fokozatosan leigázta a törzseket. Legjelentősebb vállalkozása volt, amikor alvezére — a brit kormány hallgatóságos tudomásával — Transvaal búr köztársaságot támadta meg. Az akció teljes kudarccal végződött, Transvaal angol telepesei nem siettek a szabadcsapatok segítségére, a betolakodókat a későbbi angol-búr háborúban legendássá vált Krueger „apó” katonái lefegyverezték. A balsikerű vállalkozás után Rhodes visszavonult a „politikától”, koncessziói azonban ettől függetlenül megmaradtak. Ez kifizetődőnek bizonyult, amikor 1905-ben Pretoria közelében kibukkant a földből a 3106 karátos Cullinan gyémánt, a máig ismert legnagyobb, felszínre került drágakő. (A követ kilenc nagyobb darabra vágták, ezenkívül származott még belőle 96 apróbb briliáns is. A két legnagyobb gyémánt, a

Cullinan II. és az Afrika Csillaga a brit koronaékszerek része.)

Ma a De Beers Consolidated társaságnál semmi sem emlékeztet a kezdet nehézségeire. A cég nagyságra, tekintélyre és hatalomra tett szert. Tulajdonát képezi a legtöbb gyémántbánya Dél-Afrika és Namíbia partjai mentén, továbbra is ellenőrzi a Kimberley és Transvaal területén levő lelőhelyeket, és uralkodó helyzetet vívott ki magának a nemzetközi drágakőkereskedelemben. A bányatelepeken az alkalmazottak ezrei kis De Beers-„városokban” élnek, ahol a vízszolgáltatástól kezdve az éttermekig minden a vállalat kezében van, a dolgozót betegsége esetén De Beers-kórházban ápolják, szórakozni De Beers-moziba megy, és fizetését ugyan-csak a cég által fenntartott áruházban költi el.

A gyémánt útja

Ilyen körülmények között természetesen teljes egészében ellenőrizni lehet az alkalmazottak magánéletét. A társaság azonban nem elégszik meg ennyivel. A biztonsági előírásokat különleges szolgálat tartatja be, számuk alapján egy kisebb szomszédos ország hadserege kitellene belőlük. A bányában dolgozókat ipari televízió figyeli, a tengerparthoz közeli kitermelést pedig repülőgépről, naszárról és helikopterről tartják szemmel. Ennek ellenére kívül álló szerencsevadászok állandóan kísérleteznek azzal, hogy „önállóan” találjanak drágaköveket a cég területén. Elvileg a cég sem zárja ki annak lehetőségét, hogy valaki a földön nagyobb értékű követ leljen. Az odajutás és a „visszavonulás” azonban a gyakorlatban már problematikusnak bizonyult. A kalandorok többségét a De Beers biztonsági szolgálata letartóztatta vagy éppen — megmenettette a sivatagban a szomjanhalástól. (A sikertelen kísérletek kétségtelen túlsúlya ellenére a irodalomban Verne Dél Csillagától kezdve korunkbeli folytatásos francia tévéjátékokig a gyémántbányából való rablás témája hallatlan népszerű.)

Gyémánthoz jutni, persze, a bányában sem könnyű. Statisztika szerint minden egyes megtalált karát drágakőre (a karát értéke a történelem folyamán többször változott, jelenleg egyötöd gramm súlyt jelöl) fél tonna föld ároztalása esik. A leleteket megtalálásuk során szigorú szabályok szerint 240 kategóriába sorolják minőségük és méretük szerint. (Nem mindegy például, milyen színű a gyémánt. A zöld, kék, piros drágakövek és a kékesfehérek ritkábbak, ennél fogva értékük is nagyobb, mint például sárga színű társaiké.) Csak ezután lép be a De Beers birodalom lelke, a világszerte kapcsolatokkal rendelkező eladási részleg.

A Beers-szakemberek nemcsak a vállalat által felszínre hozott nyersgyémántokkal foglalkoznak, díjazás ellenében csaknem a világ összes termelőinek árúját is forgalmazzák. Tevékenységük központja Londonban van, az újságírás központjának tekintett nevezetes Fleet Street közelében. Itt évente tíz alkalommal tartanak aukciót, az üzletfelek száma rendkívül korlátozott, mindössze 300 nagybani nyersgyémántkereskedőt tartanak nyilván a világon. E kereskedők előre írásban jelzik kívánságaikat a De Beersnek, mely ennek megfelelően — és a kínálat lehetőségeit is tükrözve — összeállít számukra egy „csomagot”. Figyelembe véve a dél-afrikai cég monopolhelyzetét, a csomag tartalmáról és áráról ke-

* Nicolas de Sancy, XVI. századi francia pénzügyminiszter, az első tulajdonos nevét viseli az a szibériai gyémánt, amelyet a Szovjetunió mutatott be egy svéd kiállításán.

Két fontos dátum a repülés történetében: 1903. december 17. és 1914. augusztus 14. Az elsőt a Wright testvérek kétfedelűnek felszállása bizonyította a géprepülő életrevalóságát. A másodikon egy német gépről a történelem folyamán először bombát dobhat le, jelezve, hogy a repülőgépek mint harci eszközök is van jövője. Az 1916-os években világszerte gomba módra szaporodnak a kis repülőgépgyártó üzemek.

Ezek közé tartozott Boeing seattle-i vállalata is. Boeing és Conrad Westervelt, egy csónakkészítő üzemben kétfedelű vízi repülőgépet készített. A sportcélokra épített „B and W”-re hamar felfigyelt a hadsereg és a haditengerészet. A háború előtt álló USA több mint 50 darabot rendelt a katonai pilóták kiképzésére. A gép történetének egyik érdekessége, hogy ilyen hidroplán vitte az USA történelmének első nemzetközi légi posta-szállítmányát Vancouverből Seattle-be 1919. március 3-án.

A Monomail sikere

A gyár a tízes években csak vízi repülőket gyártott, később azonban kiderült, hogy a szárazföldi gépeknek nagyobb jövője van. Felismerték azt is, hogy a kétfedelű szárnymegoldás akadályozza a további fejlesztést.

Ezek után jelent meg 1930 májusában a Monomail, amely forradalmi újításokat hozott a polgári repülőgépek történetében. A harmincas évek másik két híres gépe a P-26-os és a B-247-es. Az előbbi a légierő számára készült vadászgép, a második egy utasszállító monoplán. A B-247-es nem aratott sikert a polgári repülésben, de C-73 jelű változata bekerült a hadsereg fegyvertárába mint szállítógép.

A jövő gépe a B-299 Flying Fortress volt. 1935-ben repült először, amikor a gyárnak még csak 1700 munkása volt. Az alapítvány fejlesztése egyidejűleg két irányban folyt. A szállító változat C-75 Stratoliner néven vált ismertté. Az igazi üzletet azonban a B-17 négymotoros nehézbombázó hozta. A „repülőerődből” 12731 darabot építettek. A típus a RAF (Angol Királyi Légierő) állományában is repült. Egyik leghíresebb repülésük 1942 augusztusában volt, amikor a bombázás után veszteség nélkül tértek vissza úgy, hogy közben német vadászgépeket lőttek le. Ez volt az első bevetése az Angliában állomásozó amerikai légi erődöknek.

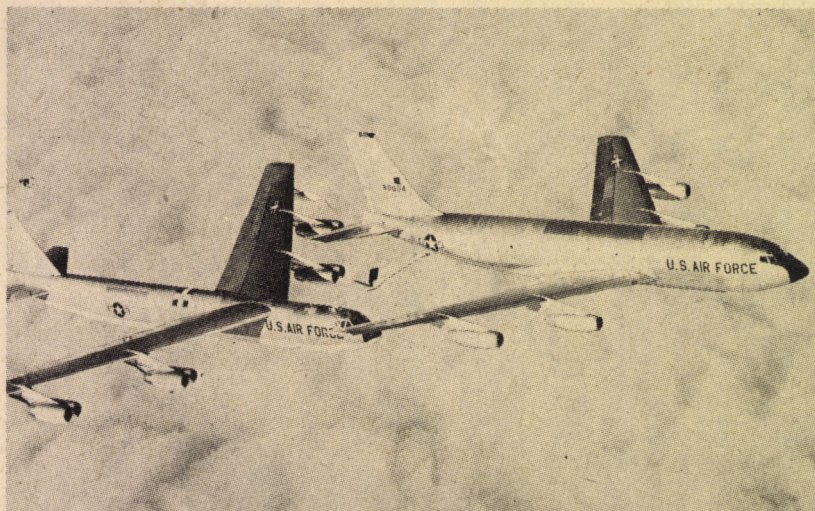
A háború menete és az USA földrajzi helyzete hamar bizonyította, hogy az USAF-nak (Az Egyesült Államok Légierője) bombázókra és ezeket kísérő nehéz vadászgépekre lesz szüksége.

A nehézgépek gyártása terén tapasztalatokkal rendelkező Boeing sem akart kimaradni az üzletből. Szigorúan titkosan, de a légierő támogatásával fejlesztették tovább a bevált B-17-est. Az új bombázót valamiféle „amerikai csoda-fegyvernek” szánták. A B-29-es prototípusa először 1942. szeptember 21-én repült. Az első gépek 1943 végén érkeztek a hadirepülőterekre. A háború végéig 170 000 tonna bombát dobhat le, elsősorban Távol-Keleten, Japán ellen. Ilyen típusú repülőgépről, az „Enola Gay”-ről, dobta le az első atombombát.

A B-29-es és újabb változata, a B-50-es a háború után is szolgálatban maradt. A koreai háborúban vetették be az amerikaiak utoljára a négymotoros, légsava-

ros gépeket. Várakozásuk ellenére ezek alulmaradtak a szovjet gyártmányú vadászgépek, elsősorban a sugárhajtású MIG-15-ösök elleni légi harcokban. A szállítógép-változat azonban C-97-es néven, még a hatvanas évek elején is repült.

Ezekben az években azonban már folytak a kísérletek a gyárban a sugárhajtású bombázókkal. A nagy hatótávolságú, stratégiai bombázók látszottak a legnagyobb üzletnek a hidegháború alatt. A B-47 Stratojet 1947-es próbái biztatóak voltak. A nyilazott szárnyú nehézbombázó hat General Electric J-47 típusú sugárhajtóművel több mint 950 kilométeres óránkénti se-

EGY B-52-ES A LEVEGŐBEN TANKOL EGY KC-135-OSBÓL
Az USA politikája is függ a Boeing Company érdekeitől

bességet ért el. Ez a gép volt az alapja a hírhedt óriás bombázónak, a B-52 Stratofortressnek.

Az ötvenes évek közepén csapatszolgálatba állt B-52-esek alkották az USA atombombákkal felszerelt stratégiai légierőjének zömét. A 10-12 000 kilométer (légi utántöltéssel még nagyobb) hatótávolságú bombázók jelentették az interkontinentális rakéták megjelenéséig az USA „csapásmérő” erejét. A gépből 744 darabot gyártottak, és ezek egy része még ma is szolgálatban áll. A B-52-es az eddigi legnagyobb bombázó. A 25-30 tonna bombaterhet szállító óriás gépet 8 darab Pratt and Whitney sugárhajtómű 1000 kilométeres óránkénti sebességgel röpteti.

Polgári változatok

A Boeing Company évtizedek óta uralta az amerikai nehézbombázók piacát. Az ötvenes években a bombázók gyártása során nagy tapasztalatokat szerzett mérnökök figyelme a polgári repülés felé fordult. A Boeing még a harmincas évek elején szorult ki az utasszállító gépek eladásának nagy üzletéből. 1933-34-ben a Boeing Model 247-es gépe alulmaradt a Dc-2-vel vívott konkurrenciaharcban. A Dc-2-es nagyon jól bevált, belőle származik a Dc-család, amelynek révén a Douglas (később McDonnell Douglas) gyár lett az utasszállító gépek fő gyártója.

A Boeing visszavágásra készült: megépítette az USA első sugárhajtású utasszállító repülőgépét. A prototípus, a B-367-80-as, először 1954. július 15-én repült. A gép hihetetlen karriert futott be, csak nagyobb típusainak különböző változatai közül 14-et tartanak számon. A négymotoros sugárhajtású gépek közül eddig ebből a géptípusból gyártották a legtöbbet.

Az USA légierője hamar felfi-

Egyesült Államok

A Boeing 60 éve

A kezdet: csónakkészítő üzem

A holdrakéta első fokozata

hogy az „úrsikló” levegőbe emelésétől a „cirkáló rakéta” szállításáig és indításáig mindenre használható. Ezért a gyár érdekelt volt abban, hogy ne a vetélytárs cég B-1-es bombázóját fogadják el sorozatgyártásra, hanem a rakétát. Brown amerikai hadügyminiszter legutóbbi kijelentése szerint az USA több mint 10 000 cirkáló rakétát kíván gyártani, ez újabb hadimegrendeléseket hozhat a cégnek.

A rakéták gyártását a világháború után kezdte el a Boeing. (GAPA 600-601-602-es.) Az ötvenes években a gyár egy szárnyas rakéta változatot készített (AIM-10-es). A rakétaiparban az áttörés 1961-ben történt, ekkor próbálták ki a mai Cape Kennedyn az új interkontinentális rakétát, a Minuteman I-est. Azóta elkészült a két javított változat, a Minuteman II. és III.

A Boeing rakétagyártásban elfoglalt előkelő helyét fémjelzi, hogy fontos szerepet játszott az Apollo-programban. A New Orleans melletti Michoudban készült a holdrakéta első fokozata. Ennek a Boeing gyártotta fokozatnak kellett a rakétát 64 kilométeres magasságba emelni és több mint 9000 kilométeres óránkénti sebességre gyorsítani.

Ezen kívül a cég még több űrvállalkozásban is részt vett (Lunar Orbiter, Mariner stb.). Egyik legérdekesebb gyártmánya a Lunar Rover, a holdautó. Mindezek mellett gyárt a Boeing szárnyas hajótól villamosig sok mindent.

Az öt legnagyobb között

A Boeing Company alapítása után 60 évvel az USA legnagyobb repülőgépgyártó társasága lett. Az utóbbi két évtizedben a helikopter- és rakétagyártásban is vezető szerepet szerzett. Fontos helyet foglal el az űrtechnológia kifejlesztésében is.

A Boeing utasszállítók naponta több mint 700 000 utast szállítanak, és megtalálhatók a világ minden földrészén. A gyár 3000. Jetlinerjét 1977. augusztus 9-én készítette el. Az 1916-os alapítás óta a Boeing csarnokaiból több mint 31 000 darab különböző repülőgép gördült ki.

Helyét a legnagyobb fegyvergyártó és fegyverszállító cégek között nehéz megjelölni, de a tekintélyes svájci Interavia című szaklap évek óta az első öt közé sorolja. A gyár jövője Washington politikájától is függ — és az USA kormányának politikája nem kevésbé a Boeing Company érdekeitől.

JUHÁSZ GÁBOR

vés vita folyhat, „mazsolázgatás” pedig egyenesen tilos. A vevő vagy viszi az egészet, vagy pedig áru nélkül marad. Ez utóbbi persze a gyakorlatban aligha fordulhat elő, hisz a nagybani üzletelőt is szorongatják kliensei áruért.

Az aukciókkal a nyersgyémántok elhagyják a De Beers birodalom felségterületét. A következő állomás a tőkés világ valamelyik nagy gyémántcsiszoló központja, Antwerpen, New York vagy Tel Aviv. A legnagyobb hagyományokkal közülük kétségkívül a belga város rendelkezik, az iparág története a XVI. századig vezethető vissza. Központi pályaudvara közelében 15 000 kézműves és kereskedő foglalkozik a gyémántok darabolásával, csiszolásával és elosztásával. Az iparág a hatodik legjelentősebb az ország életében — 1977-ben a hivatalosan regisztrált kivitel 2,4 milliárd dollárra rúgott. A tényleges forgalom ennél minden bizonnyal magasabb volt, hisz a gyémántkereskedelem egy része egyáltalán nem kerül be a statisztikákba. A vevők ugyanis gyakran kicsempézik az árut, hogy az importőr ország magas vámtarifáit kikerüljék. A fogadó államot ezenkívül egyéb kár is érinti, az üzlet ugyanis legtöbbször devizák illegális kiáramlásával is együtt jár. Nem csoda, hogy például Izraelre, melynek becslések szerint csaknem 400 milliói kivitele kerüli meg a távoli célállomáson a vámszerveket, nagy nyomás nehezedik, hogy az eladókat minden egyes eladás bejelentésére rászorítsa. Egyelőre ezek a próbálkozások nem jártak eredménnyel, a túlzott adminisztratív ellenőrzés ugyanis aligha kedvezne a gyémántkereskedőknek.

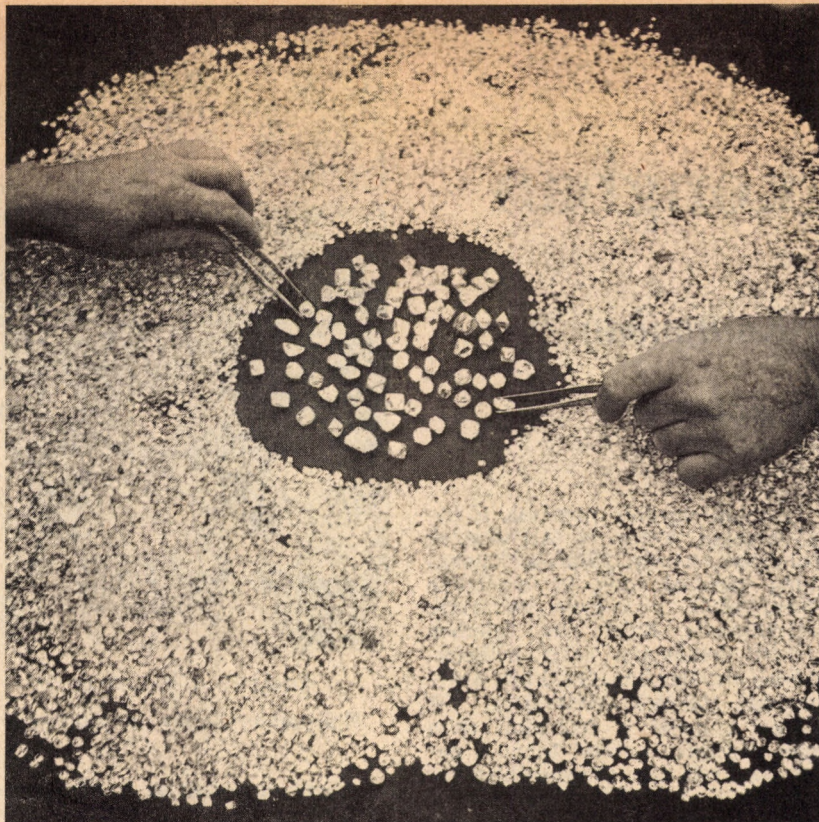
A „klubélet” szabályai

A gyémántok világára azonban nem jellemző a törvénytelenesség, az anarchia. Éppen ellenkezőleg, gyakran milliós értékek cserélnek gazdát írásos dokumentum nélkül, pusztán kézfogás alapján. Ennek a jelenségnek is megvan a valószínű magyarázata. Az üzletek nagysága egyrészt olyan hatalmas, hogy „megszokott” módszerek, formális szerződések, elismervény stb. aligha alkalmazhatók. Másrészt viszont maga az iparág viszonylag kicsiny, kis túlzással bizonyos szintig a világon minden jelentősebb gyémántszakember személyesen ismeri egymást.

Végül létezik az íratlan szabályoknak egy elrettentő szankciója: ha valaki vét a tisztesség ellen, nincs helye többet a szakmában, a közvélemény kigolyózza, megélethetés nélkül marad. (Néha persze így is megsértik az illemtörvényt. Tavaly például egy 25 éves New York-i kereskedőt gyilkoltak meg, a zsebében levő 1 millió dollár értékű gyémántkollekciónak nyoma veszett.)

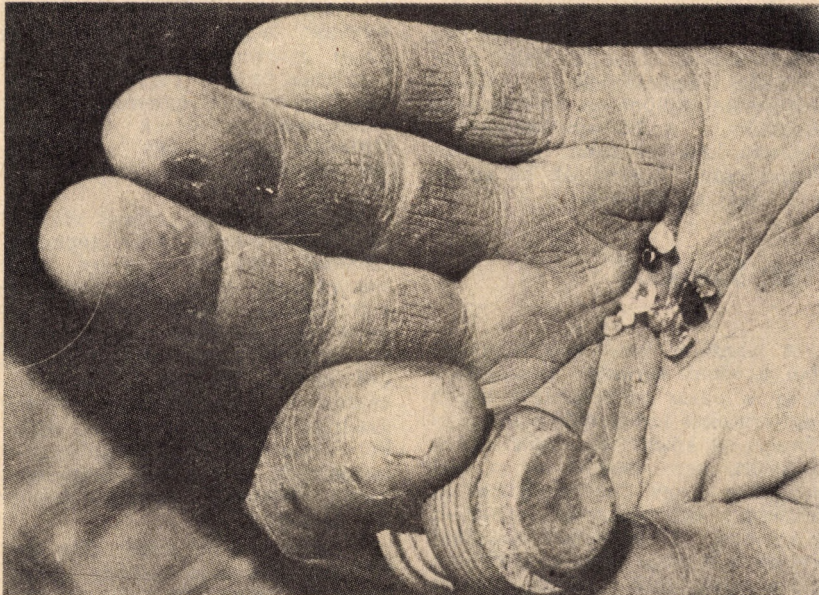
Ennek a sajátos, zárt világnak központja a De Beers. Tavalyi profitja 716 millió dollárt tett ki 2,07 milliárd dolláros forgalom mellett. (Ez bizony 35 százalékos nyereségráta, összehasonlításképpen az amerikai feldolgozóiparban 10 százalékos eredmény már igen szépnek számít.) A kedvező irányzat 1978-ban is folytatódott, a profit egyelőre 31 százalékkal haladja meg az előző évi szintet. A cég nem csupán a gyémántból szerzi jövedelmét, 30 százalékos érdekeltsége van az Anglo-American Corporationban is, mely a világ tőkés részén a legnagyobb aranytermelő.

E birodalom élén 1957 óta a jelenleg 70 éves Harry Oppenheimer áll. Vezetése alatt az el-

DRÁGAKÓHALOM A DE BEERS MŰHELYÉBEN

A biztos nyereség ebben az üzletágban is a profiknak van fenntartva

GYÉMÁNTOK EGY NAMIBIAI BÁNYÁSZ TENYERÉN

Az ár tartalmazza az ékszerész 100 százalékos árrését is

múlt 10 évben a De Beers profitja megtízszereződött. A gyémántkirály hazájában kritizálja az apartheidrendszert. Mindez persze az üzleti életben gyakorolt józan realizmusából is fakad. Oppenheimer ugyanis világosan látja, hogy a fekete többség ilyen fokú elnyomása tartósan nem maradhat fenn. Hogy a fenyegető katasztrófát elkerüljék — sürgeti a De Beers elnöke — reformokat kellene bevezetni, az apartheidet „mésékelni” szükséges. (Külpolitikai megnyilatkozásaiban Oppenheimer Izrael lelkes támogatója, pénzben is sokat áldoz ezzel összefüggő célokra.)

Közbülső láncszem

A De Beers súlyát persze bel- és külföldön egyaránt rendkívüli mértékben megnövelte napjainkban a gyémántárak emelkedése a világpiacra. Egy karát gyémánt nagykereskedelmi ára 1977 őszén 7000 dollár volt, ez az év végére 10 000 dollárra emelkedett és a spekulációs hullám ez év tavaszi tetőpontján 18 000 dolláros szintet

ért el. A folyamat önmagát erősítette, az árak emelkedtek, a drágakő egyre biztosabb befektetéssé vált, tehát jó néhány eladó kivárára kezdett játszani. Ennélfogva — növekvő kereslet mellett — csökkent a piacon a kínálat, következésképpen az árak még tovább emelkedtek. Ahogy ilyenkor lenni szokott, a piacon tevékenykedők köre felhígult, a gyors nyereség reményében kétes hátterű cégek is próbáltak gyémántban dolgozni. A hagyományos közvetítő és csiszoló cégek viszont kezdtek érezni a helyzet árnyoldalait is. A még nagyobb áremelkedésre való spekuláció elapasztotta a megszokott nyersgyémántellátást, és ezzel a „közbülső láncszem” létét veszélyeztette. Nyersgyémánt hiányában ugyanis ezek a cégek nem tudtak mit feldolgozni és továbbadni az ékszerészeknek.

Veszít a kisember

A De Beers hagyományos árpolitikájával a tavaszi szituáció összeférhetetlen volt. Kimberleyben merész döntésre szánták el ma-

gukat. Átmeneti érvénnyel illetéket vetettek ki az általuk forgalmazott nyersgyémántra, majd augusztus végén egy lépcsőben 30 százalékos áremelést jelentettek be. Az intézkedések célja az volt, hogy a jelentősen megnövelt árral előcsalogassák a spekulációs készleteket, helyreállítsák a kereslet és kínálat egyensúlyát. A nagymérvű árhozogatás megtette hatását, a fogyasztói kereslet lanyhult, a spekulánsok is jobban megfontolták befektetéseiket. A piac visszatért normális medrébe.

A nemzetközi pénzpiacokon értékeltek a De Beers teljesítményét, a londoni tőzsdén a vállalat részvényeinek árfolyama meredeken emelkedett. A helyi fekete munkaerő kizsákmányolásán meggazdagodott vállalatbirodalom most is nyert. Az áremelkedés természetesen sok kisembert is érdeklődővé tett, akik gyakran vásároltak is a „nagy fogás” reményében. Elvileg a gyémánt 100 százalékos befektetés lenne, a gyakorlatban azonban többen vesztek is az „újonnan jöttek” közül. Az ellentmondás nyitja a gyémántkereskedelem struktúrájában rejlik. A nyersgyémánt londoni aukciós ára és az ékszerésznél kiírt fogyasztói ár között 300 százalékos különbség van, ez a közvetítők és feldolgozók árrése! A kisember — ha gyémántot vesz — csakis a kiskereskedőhöz, az ékszerészhez mehet, hisz a nagykereskedelem zárt világába nem juthat be. Megveszi a drágakövet tehát, az ár tartalmazza az ékszerész 100 százalékos árrését is. Ezek után a kliens figyelni kezdi a lapokat és megállapítja, hogy a piacon áremelkedés van. Be akarván kasszírozni nyereségét, emberünk megpróbálja majd kincsét pénzzé tenni. Gyémántot azonban nehéz az ismeretségi körön belül vagy hirdetéssel értékesíteni, a szakcég és a nevével együtt járó garancia aligha kerülhető meg. A balszerencsés befektető tehát ismét kénytelen egy ékszerészt felkeresni és vagyonát felajánlani. Az ékszerész azonban 100 százalékos haszonnal dolgozik, így az árlistákon szereplő fogyasztói árakat profitja sérelme nélkül nem adhatja meg, minden bizonnyal csak alig valamivel ajánl fel többet a nagykereskedelmi árnál. Ebben a konstrikcióban pedig a kapcsolatokkal nem rendelkező kisember óhatatlanul veszít, a biztos nyereség ebben az üzletágban is a tapasztalt profiknak van fenntartva.

Profik világában

Az ilyen esetek ellenére az érdeklődés a gyémántok iránt nem csökken, lehetőséget adva egyes cégeknek arra, hogy drágaköveken alapuló beruházási lehetőségekkel boldítsák el nem egy alkalommal a kisembert. Miért e vonzalom a piac iránt? Tíz évvel ezelőtt, kapcsolatok tetőpontján Richard Burton egy 69,42 karátos briliánt ajándékozott Liz Taylornak. Az ékszer akkor valamivel több mint 1 millió dollárt ért. Ma Taylor — már más férj oldalán — 4 milliót kér érte, és 2500 dollárt fizet minden érdeklődő csak azért, hogy megvizsgálhassa a követ. Névtelenek, tapasztalatlanok tömegesen veszítenek a gyémántüzletben. De Liz Taylor szerencséséről többen olvasnak.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Nyitás Hongkongban

Húsz év után Kantonban

Kommunák és üzletek

I.

A kellemetlenül hűvös Peking után ugyanúgy meglepi a krónikást Kanton őszi forrósága, mint húsz évvel ezelőtt, amikor utoljára járt a Gyöngy folyó városában. A repülőtér zúrzavarában mosolygós arcú kínai szólít meg: „Ön ugyebár a Magyar Távirati Iroda pekingi tudósítója?” Valójában nem is kérdezi, hanem megállapítja: Igen — felelem. És önben kit tisztelhetek? Ékes magyarsággal igazít el. — „Szólitson csak Csing elvtársnak.” Elégedetten nyugtázza meglepetésemet és elmondja, hogy az ötvenes években a pekingi magyar külkereskedelmi kirendeltségen dolgozott. Ott ragadt rá valamicske a nyelvünk-ből. Később áthelyezték Kantonba. Azóta sokat felejtett, de szívesen eleveníti fel magyar tudását, ha hazámfiával hozza össze a sors. Már a pálmafák alatt suhanó gépkocsiban mondja el, hogy felesége orvos és gyermekei hamisítatlan kantoniak, akik sokkal jobban beszélnek a kantoni nyelvjárást mint jómaga.

A Kantonban eltöltött egy hét alatt Csing elvtárs, állandó kísérelő és tolmács, védelmező és gyámoltól volt. Arról már ő sem tehetett, hogy a második naptól kezdve szakadt az eső és szokatlanul hűvös volt Kantonban és környékén.

Vásár petárdákkal

A Kantoni Őszi Vásár megnyitását ötezer külföldi, zömében hongkongi, japán, amerikai és nyugat-európai üzletember dideregte végig. Nem feledtette, de legalább megszépieltette a „hűvös nyitást” a sokezerényi petárda durrogása és csivitelése, a magasba szökkenő színes léggömbök és feliratok látványa. A kantoni vásár valóban gazdag választékot kínál, főként a világszerte híres kínai kézműipari és képzőművészeti cikkekkel. Asztalársaim az első kantoni vacsoránál — egy szaúd-arábiai és egy chilei üzletember — arról panaszkodtak, hogy a kantoni vásár kezdi elveszíteni értelmét, mert hiszen az igazi üzleteket ma már nem itt csinálják. „Talán a húszmilliárd dolláros kínai—japán megállapodásra gondol?” Pontosan arra. Meg a nyugatnémetekkel, az angolokkal, a franciákkal és az amerikaiakkal kötött üzletekre. „Nekünk Kantonban már csak a morzsája jut.” Az elkövetkező napok viszont arra hívták fel a figyelmet, hogy az üzletemberek egy része nem porcelánt és bambusz bútort vásárolni jött Kantonba, hanem vegyes vállalatok létesítéséről tárgyalni a kínaiakkal.

Kanton ugyanis nemcsak a hagyományos tavaszi és őszi vásárok színhelye, hanem fővárosa Kuangtung tartománynak is, amelyben megkezdtek a vegyes vállalatok létrehozását. Ebben az üzletben főként hongkongi és a délkelet-ázsiai országokban élő, kínai származású tőkésék érdekeltek. Ők adják a pénzt, a technikát és a nyersanyagot, a hazai kínaiak pedig az Ázsia-szerte legolcsóbb munkaerőt. E két tényezőtől lesz a vegyes vállalat, amely a jelek szerint mindkét félnek kifizetődő. Annál is inkább, mert az új gazdasági szabályozók lehetővé teszik, hogy a tartomány ipari üzemei és mezőgazdasági kommunái a hagyományos bürokratikus áttételek kiiktatásával, közvetlen üzleti kapcsolatba léphessenek a külföldi tőkészekkel, különösen, ha azok még kínaiak is. A bőrszín azonossága nyilván lehetővé teszi, hogy „családon belül” használják ki az olcsó kínai munkaerőt.

Tárt karokkal

A Kantoni Őszi Vásár alkalmából a kínai kormány hozzájárult, hogy a vásár időtartamára külön légi járatokat indítsanak Kanton és Hongkong között. Ez, mint utólag kiderült, nem csupán azt a célt szolgálta, hogy megkönnyítsék a külföldi üzletemberek eljutását Kantonba. A járatokon százával érkeztek Kínába azok a külföldön élő kínaiak, akik a kantoni vásárt használták fel ürügyül arra, hogy meglátogassák Kínában élő közeli és távoli hozzátartozóikat. Csing elmondotta, hogy ma már sok ezer hongkongi tölti a hétvégeket Kantonban. Azt már nem ő közölte: a hongkongi nők Kantonba utaznak, hogy átessenek a Hongkongban drága abortuszra. Az útiköltséget is beleszámítva, több száz dollárt takarítanak meg a víkendezéssel egybekötött műtétén. Előszeretettel fogadják a pénzes turistákat a kantoni és a városkörnyéki kommunák is, amelyek japán tapasztalatok nyomán vendéglátással elegyített kirándulásokat szerveznek a rokonok számára.

Egy gyümölcsstermesztő kommuna például rájött: ha azzal kecsegteti a hongkongi kínaiakat, hogy gyümölcsösében annyit ehetnek a barackból vagy a mandarinból, amennyi beléjük fér, sokkal jobban jár, mintha az állami piacra szállítaná a gyümölcsöt. Kína rálépett az üzletelés és a pénzszerzés kipróbált és magas profit-tal kecsegtető útjára.

A haltenyészti kommuna egy kereskedelmi vállalat közvetítésével a hajnalban kifogott halat délre már Hongkongban árusítja. Egy másik kommuna egy év alatt félmillió dollár értékű virágot szállított a hongkongi piacra. S a hatóságok, amelyek a kulturális forradalom virágoznak a legjobb akarral sem nevezhető éveiben gör-

KINÁLAT A VÁSÁRON

Kirakatában lustán tekerőznek

be szemmel nézték az ilyesmit, ezúttal maguk bátorítják minél nagyobb üzletekre a kínai kommunákat.

Sőt a kantoni vásár első napjaiban indították meg Hongkongba a rendszeres hajójáratot és azt tervezik, hogy rövid időn belül angol gyártmányú Hovercraft — légpárnás hajó — röptíti majd ideoda Kanton és Hongkong között az üzletembereket és a turistákat. Utóvégre nincs „négy modernizálás” életrelvő üzleti szellem nélkül.

Egy várost csak „menet közben” lehet megismerni, nem gépkocsibablakból. Az eső ellenére tehát nekivágunk, hogy felderítsük az esti Kanton. Megkérnyíti a helyzetet, hogy az utcák mindkét oldalán árka-dos házak húzódnak. Hat óra van. A kínaiak ilyenkor vacsoráznak. Ínycsiklandó illatok áradnak a huszonöt wattos égőkkel éppen csak hogy megvilágított lakásokból, a pár négyzetméteres kicsiny üzletekből. A család körül-üli az asztalt.

A vacsora a mi fogalmaink szerint meglehetősen szerény. Többnyire egy tálka rizs, rajta olajban párolt zöldség, helyenként kis darab hal. Húsfélét csak elvétve lát az ember.

A szobák falain megsárgult Mao Ce-tung-képek és frissen nyomtatott Hua Kuo-feng-portrék. A felnőttek és a gyerekek egy része az ajtó előtt, a járdaszélen guggolva pálcikázza a szerény vacsorát. Pi-hennek az itt még forgalomban levő háromkerékű riksák. Az üzletek előtt hosszú sorok állnak. Veszik a másnapra való gyümölcsöt, zöldséget, rizst és édes burgonyát. Eszik, vásárol és cseveg az egész város. A Kínában megszokott zajos csendből azonban feltétlenül hiányzik valami. Csakhamar rájövök, hogy mi. Hát a hangszóró, amelyen beolvassák az embereknek az aznapi vagy a korábbi vezércikkeket, ideológiai írásokat. Ehelyett zene szól, s két tálka rizses zöldség között egy idősebb kínai együtt dúdolja a „Fehér kigyó” című Peking-opera áriáját a rádióval.

Órákon át tanulmányozzuk a várost, a vacsorázó, a gyümölcsért és mozijegyért sorban álló embereket, a megváltozott, feltűnően politkamentes hangulatot. Majd rájövünk, hogy eltévedtünk és nem találunk vissza a szállodába. Egy szemüveges kantoniával dallamos pekingi kiejtéssel közöljük a szálloda nevét. Mosolyog, de látszik a szeméből, hogy nem érti. Csak-

hamar körénk gyűlnek vagy tizen. Végül is győzedelmeskedik a nagy számok törvénye és feltesznek a kettes számú buszra. Erről még át kell szállni a harmincegyesre, amely a végcélhoz juttat. De immár semmitől sem kell tartani: eligazítják a busz kalauzát is. Fél óra múltán a szállodában. Vacsora: sokkal drágább, mint az átlag kantoni, de bőségebb is.

A Sha Kauh Népi Kommuná körülbelül harminc kilométerre van Kantonól. Tagjai selyemhernyó- és haltenyészttel, valamint cukornádtermesztéssel foglalkoznak. A zuhogó esőben talán még színeesebbnek és frissebbnek tűnnek a kisebb-nagyobb cukornádtáblák.

A bambusszal fedett fészerek alatt halk percegéssel eszik a szárított eperleveleket a hernyók milliói, hogy jutalmul selyemmel fizessenek. A szokatlanul hűvös időben megcsappant a selyemhernyók zabálókedve is. Fáznak ők is, akárcsak az emberek. Egy téglából épített, takarosan berendezett házban kötünk ki. A házigazda termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelési csoportvezető. Értelmes tekintetű, ötvenes korú paraszt. Azt mondja, hogy feleségével és két fiával együtt dolgoznak a csoportban. Saját erőből építették a házat és évente körülbelül ötszáz jüant tudnak megtakarítani. Ez a kommuna kínai viszonylatban gazdagnak számít, mert a selyembüőért, a cukornádtért és a halért jól fizet az állam. Több termelés

Az Antarktisz kincsei

Politikai „mellékhatások”

A „londoni klub” és a külsők

Különös és viszonylag kevésbé ismert „klub” tanácskozásának színhelye volt az angol főváros. Londonban kilencedszer ültek tárgyalásztalhoz az Antarktisz-egyezmény aláírói, valamint a tanácskozási joggal rendelkező országok képviselői. A tudományos kérdések mellett egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a megbeszéléseken a Déli-sark gazdag energia- és ásványi kincseinek kiaknázásával kapcsolatos elgondolások.

Az állam, 30 év

Földünk rohamosan növekvő nyersanyag- és energiaigénye a nem távoli jövőben szükségessé teszi a „fagy birodalma” gazdasági hasznosítását, érc- és fűtőanyagkészleteinek ésszerű kiaknázását. A jelek szerint a hatodik kontinens is bekerül a világgazdaság „véráramába”, bár ez a folyamat majd nem kevés gazdasági és környezetvédelmi problémát vet fel.

A Déli-sarkvidéket — a földnek az a része, amelyet a déli sarkkör zár körül — 1818—21. közötti expedíciójuk során az orosz tengerész két tisztje, Bellingshausen és Lazarev fedezte fel. (Maga a Déli-sarkot elsőnek Amundsen érte el 1911 decemberében.) Szemben az Északi-sarkvidékkel ez nem pusztán befagyott tenger; egy része Európánál is nagyobb, állandóan jéggel borított szárazföld.

A tudomány különösen az ötvenes évek eleje óta figyeli a Déli-sarkvidéket, amelynek helyzetét az 1959. december elsején aláírt úgynevezett Antarktisz-egyezmény szabályozza. A 12 állam által aláírt dokumentum harminc évre befagyasztja a területi igényeket, megtiltja, hogy a sarkvidék területén katonai berendezéseket létesítsenek, s ott bármiféle fegyver kipróbálására sor kerüljön. A terület viszont nyitva áll a tudományos kutatások számára, amelyben minden ország tudósai részt vehetnek. (Az egyezményt aláíró államok: Argentína, Ausztrália, Belgium, Chile, Franciaország, Japán, Új-Zéland, Norvégia, Dél-Afrika, az Egyesült Államok, a Szovjetunió, valamint Nagy-Britannia.)

Az „Antarktisz klubba” bármely ország beléphet, ha „belépti díjként” kutatóállomást létesít, valamint egyúttal szállítási és kutatási célokra is alkalmas jégtörőhajót küld a körzetbe. A borsos tagdíj mind ez ideig nem vonzott újabb tagokat, de a londoni megbeszélés után több ország vette fontolóra a csatlakozást. A szigetország fővárosában ugyanis először esett arról szó: miként osztozzanak az egyezményt aláíró or-

szárazföldön azok a részletes számítások, amelyek választ adnak a kérdésre: vajon egyáltalában kifizetődő lesz-e a bányászat az Antarktiszon? Nem kétséges viszont, hogy egy majdani nyersanyag- és energiaszűke háttérbe szoríthatja a gazdaságosság kérdéseit.

Egyre több ország szeretne részesedni a sarkvidék kincseiből, ezért számos elképzelés lát napvilágot a felosztás módzatairól. (Természetesen itt csak a kitermelés felosztásáról lehet szó, a Déli-sarkvidék területe ugyanis egy és oszthatatlan!) Többen azt javasolják, hogy a terület gazda-

kozok, hogy nem csatlakozott annak idején az egyezményhez, s Bonnban most komolyan fontolgatják a nem alacsony belépti díj megfizetését. (Az arab államok közül Szaúd-Arábia vetett szemet a sarkvidék legnagyobb mennyiségben előforduló természeti „kincsére”, a jégre. Nemrégiben ment tönkre az a francia cég, amelynek az lett volna a feladata, hogy a Déli-sarkról különleges technikai eljárás segítségével rendszeresen jéghegyeket vontasson Szaúd-Arábia partjaihoz. A „művelet” célja az ivóvízellátás biztosítása lett volna. Egyes számítások ugyanis azt mutatták, hogy a megfelelő nagyságú jéghegyek elvontatása az ország partjaihoz olcsóbb, mint a tenger vizének sótalanítását szolgáló üzemek sorának a felállítás. Az olajsejkeknek azonban még várniuk kell arra a napra, amikor poharaikba méregdrága „sarki vizet” tölthetnek.)

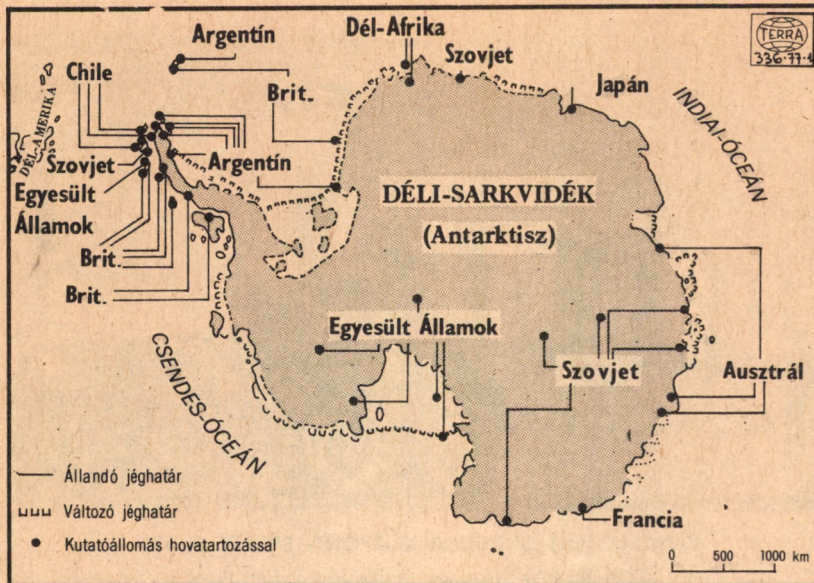
Az egyezményt aláíró 12 ország csínján akar bányai sarkvidék természeti kincseivel. Ma még elutasítja azt az igényt, hogy a kívülálló, de érdekelt államok is részesedjenek a hatodik földrész gazdasági értékeiből. Londonban döntöttek arról, hogy még idén megkötik a halászati megállapodást és az évtized végéig tető alá kerül a sarkvidék nyersanyagainak hasznosítására vonatkozó egyezmény. A londoni konferencia jócskán lehűtötte azokat a várakozásokat, miszerint a Déli-sark természeti kincseiből az egyezményen kívül álló országok is részesedhetnek. Persze nem lehetetlen, hogy az aláíró és a kívülálló országok valamiféle modus vivendi találjanak belátható időn belül a nyersanyag- s halászati kérdésekre vonatkozóan. (A kívülállókénál kedvezőbbek a pozíciói a tanácskozási joggal rendelkező országoknak, amelyek rendszeresen részt vesznek az Antarktisz-egyezmény ülésein, és részt vállalnak a sarkkutatóból is. A „társult” országok: az NDK, Csehszlovákia, Románia, Lengyelország, Brazília, Dánia és Hollandia.)

Szenny a fehérségben?

Nem lehet nem odafigyelni a környezetvédelmi kérdésekre sem. A Déli-sarkvidék környezetszennyezés szempontjából ma még érintetlen terület. A nyersanyagok kitermelése azonban óhatatlanul környezetszennyezést okozhat, ha idejében nem teszik meg a szükséges óvintézkedéseket. A hatalmas „természeti rezervátum” szennyezése helyrehozhatatlan károkkal járna, ezért a 12 ország legfontosabb feladata a környezet védelmének tökéletes biztosítása még a kitermelés előtt. (Nem fordulhat még egyszer elő az, ami a Földközi-tenger esetében történt: a víz itt már olyan szennyezett, hogy a part menti országoknak többször kellett tanácskoznuk a környezetvédelem érdekében. Az eddigi megbeszélések viszont nem jártak eredménnyel, s amennyiben továbbra sem sikerül meg-egyezni a tenger tisztán tartásáról, a század végére már csak 14 milliárd dollár költség árán lehet megmenteni a valamikor kék tengeret a teljes elszennyeződéstől!)

Ma még korai jóslásokba bocsátkozni a sarkvidék jövőjét illetően. Annyi azonban már most megállapítható, hogy a megnövekedett érdeklődés a jégbirodalom kincsei iránt nem lesz hatástalan sem a világgazdaságra, sem a nemzetközi politikára.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

AZ ANTARKTISZ TÉRKEPE, A KUTATÓÁLLOMÁSOKKAL

Nem lesz hatástalan sem a világgazdaságra, sem a nemzetközi politikára

szágok a sarkvidék ásványkincsein, gazdag halállományán.

Az évek óta folyó tudományos kutatások ugyanis nemcsak meteorológiai, oceanográfiai stb. ágakra terjedtek ki, hanem tervszerűen folyt az 1700 méter vastag jégtakaró alatti terület gazdasági szempontból való feltérképezése is. A különböző mérések, próbafúrások tanúsága szerint a hatodik kontinens bolygónk egyik leggazdagabb ásványi kincsestára. (Érdemes megjegyezni, hogy még távolról sem fejeződött be a sarkvidék jég alatti ásványi és energiakészleteinek a felmérése.)

Roham a látóhatáron

Bebizonyosodott, hogy a Déli-sarkvidék jégpáncélja alatt fekszik a világ legnagyobb vasérc- és szénkészlete. Ritka fémeken kívül jelentős mennyiségű kobaltot, rezet és aranyat is jeleztek a kutatóműszerek, valamint a kísérleti fúrások. Érthető módon a legnagyobb érdeklődésre a Déli-sarkvidék olaja és földgáza tart számot, hiszen a világ jelenleg ismert kőolajkészlete csak mintegy 30—50 évre elegendő, a földgázkészlet kielégítése pedig csak az elkövetkező száz esztendőben lesz zavartalan. Nem végleges becslések szerint az Antarktisz kontinentális talapzata mintegy 50 milliárd barrel (egy barrel 159 literrel egyenlő) olajat rejt magában, a földgáz mennyisége pedig igen óvatos becslések és számítások szerint 500 milliárd köbméter.

Természetesen mind az ásványi alapanyagok, mind pedig a szerves fűtőanyagok felszínre hozatala különleges technológiát, drága berendezéseket és nem kevés beruházást, vagyis pénzt igényel. Ma még nem állnak rendelkezés-

sági hasznosítása az ENSZ fenntarthatósága alatt történjen, de ötlekként felmerült egy nemzetközi vállalkozás létrehozása is. Eszerint az Antarktisz-egyezmény aláíróinak olyan nemzetközi vállalkozást, konzorciumot kellene alapítaniuk, amely előteremtene a kitermeléshez szükséges tőkét, valamint a legkorszerűbb berendezéseket, s egyúttal megfelelő módon gondoskodnék a felszínre hozott nyers- és alapanyagok elosztásáról is.

Ugyancsak izgalmas kérdés a sarkvidék halállományának hasznosítása is. A világ egyre növekvő fehérjeéhsége következtében az elkövetkező esztendőben tovább növekszik majd a tengeri halászat jelentősége. Tudósok már ma a jövő egyik legfontosabb táplálékának tartják a „fehérjebombát”, azaz a garnélarákot, más néven krillt. Ez a rákfajta — vélik a tudósokkal együtt a világelelmezéssel foglalkozó gazdasági szakemberek — igen sokat enyhíthet a világ, elsősorban a fejlődő országok élelmezési gondjain. Márpedig az Antarktisz vizei hallatlanul gazdagok krillben és egyéb hal-, illetve rákfajtákban. Számítások szerint a sarkvidék vizeiből évi 50 millió tonna krill fogható ki. (Összehasonlításként: a világ tengerekből jelenleg összesen évente mintegy 60 millió tonna halat halásznak.)

Az Antarktisz, valamint az egyezmény iránt tehát az utóbbi években igencsak megnövekedett az érdeklődés, és igen rövid időn belül várhatóan megindul majd a roham a természeti kincsekért. A fejlődő országok már több nemzetközi tanácskozáson, fórumon — az ENSZ tengerjogi konferenciája, a Világelelmezési Szervezet halászati bizottsága — kifejtették követeléseiket, hogy az Antarktisz jég alatti és vízi kincsei minden állam számára elérhetőek legyenek. A fejlett tőkés országok közül különösen az NSZK sajnál-

amikor az ajtót kinyitják, az automatika kikapcsol. (Ez a védelmi rendszer azonban néha túlságosan is „tökéletesen működik”. Előfordult már, hogy különleges körülmények között, nagy magasságban repülő madarak sértetlenül áthaladtak az első elektromos zárszereken. Ezt követően valószínűleg „zuhanórepülésben” közelítették meg a központi épületet. Amikor az első madár a fotocellák hatósugarába került, megszóltak a fegyverek, s a géppuskák vad tüze közepette több száz madár elpusztult.

Papír az ablakban

Maga az aranytartályokat őrző épület 80×80 méteres, körülbelül 15 méter magas. Külső része több tonnás gránittömbökből áll, amelyek mérete közel 2×2×2 méter. Az egyetlen ajtókat labradoritból készült, színe fekete. (A labradorit olyan féldrágakő, amelynek értéke a legnemesebb márványt is eléri.) A külső ajtó körülbelül 20 centiméter vastag, vasból készült. Mögötte 7–8 centiméter átmérőjű, kék-fehér acélból gyártott rács található. Ezután a kis méretű fogadóterem következik: falán az amerikai elnökök képei láthatók. Ezen átjutva körülbelül 5 méter hosszú, szűk folyosóra érkezik a ritka látogató — jobbra nyílik a parancsnoki szoba. Az L alakú folyosó végén 5×10 méteres terem található, amelynek ablakai belülről papírral vannak elfedve. (Valószínűleg azért, hogy így akadályozzák meg: nehogy kívülről, nagy távolságból, különleges látszóval valaki beláthasson a szobába, s kikémlelje, mi történik Fort Knox szívében.)

Ebben a helyiségben vannak a mérlegek: itt is szigorú őrk teljesítenek szolgálatot — a látogatás idején jobb kezüknek fegyverük agyán kell nyugodniok. A terem előtt található Fort Knox mellékhelyisége, amelynek külön története van. Negyven évvel ezelőtt ugyanis az építők nem gondoltak arra, hogy valaha kétféle W. C.-re lesz szükség. Így hát csupán férfiak számára építettek egyet. Csakhogy néhány évvel ezelőtt az amerikai pénzverde igazgatójává hölgyet neveztek ki — s így Fort Knox történetében először nő is átlépte a kaput. Szükségessé vált tehát, hogy átalakításokat végezzenek, s a férfi W. C.-ből kiszakítva egy női részt is készítsenek.

A mérlegszobában több hitelesített készülék is rendelkezésre áll, hiszen pontosan meg kell határozni a Fort Knoxba került arany mennyiségét, súlyát. Természetesen, hogy ma az ipari aranybányászat révén termelik ki e nemesfém legnagyobb részét a világon. A készletek azonban egyes területeken fogyóban vannak. Erre utalt az ENSZ legutóbbi kiadványa is, amely szerint a világ aranytermelése az 1970-es 1291 tonnás csúcshoz viszonyítva 1975-re már 976 tonnára esett vissza. (Az adatokban nem szerepel a Szovjetunió, Románia és Kína termelése.) Legnagyobb a csökkenés a világ aranytermelő központjában, Dél-Afrikában: míg 1970-ben 1002 tonnát hoztak felszínre, addig 1975-ben már csak 713 tonnát.

Az amerikai aranytartályok tárolási helyiségébe a mérlegszobában keresztül lehet bejutni. A világ egyik legbiztonságosabb terme nem túlságosan nagy, 33 kamrának ad otthont. Valóságos misztériumjátéknak tűnik az a ceremónia, ami megnyitja a 3 méter vastag, tömör acélfalú helyiség 30 tonnás ajtaját. A bejárat előtt 50 tonnás hatalmas acéltömb állja a látogató

útját. Ez automatikusan lesüllyed, ha az őrk be akarnak jutni az aranyterembe. A lesüllyedés után látni a 30 tonnás ajtót: ezen, kívül kézzel hajtható vaskerék található. Ha az őr kitekeré, a 30 tonnás monstrum nyitható. (Az ajtó mélysége megközelítően másfél méter, wolfram acélból készült. Feltörése teljesen lehetetlen, mert két oldalán 10–10 acélcsap található. Ezek fél méter mélyen becsúsznak az ajtóba, amikor azt bezárja valaki. Kinyitáskor ezek a csapok a falba süllyednek vissza. Alul és felül ugyanilyen módszerrel működő 2–2 acélcsap található.)

elkészítették, s a helyszínen már csak az összeszegecselés volt hátra. Ebben az esetben csupán a sarkokat kellett a helyszínen önteni.

Természetesen felmerülhet az a kérdés is: vajon valóban tömör acél- vagy vasfalról van-e szó? Egyértelmű igennel lehet válaszolni, hiszen ezen a falon a központi aranyraktárba vezető ajtó súlya 30 tonna. Amennyiben nem tömör acélfalról lenne szó, nem bírná el ezt a hatalmas terhet. Ugyancsak a tömör verzió mellett szól, hogy a helyiség teteje csaknem négy méter vastag — háromszorosan védett a bombatá-

PANCELOZOTT JÁRMŰ A KÖZPONTI ÉPÜLET ELŐTT

Több fegyver azonnal, hajszálpontosan tüzel

Sokan vitatkoznak arról, vajon milyen eljárással készülhetett ez a teljesen bombabiztos helyiség. Egy immár 27 éve Fort Knoxban dolgozó őr szerint az épület helyén egykor vasvár volt, s a helyszínen öntötték. A szakemberek egyetértenek abban, hogy ez technikailag lehetséges. Ahhoz, hogy a falakat egyben öntsék, két köhőre és három-három kemencére lett volna szükség, mert az állandó csapolás csak így képzelhető el. A megöntés után azonban rendkívül hosszú időbe telt volna a kihülés — csaknem egy évbe! Mivel Fort Knox építési ideje két esztendő volt (1935–37), bizonyos jelek arra utalnak, hogy ez az eljárás nem zárható ki teljesen.

Tömör acélfal?

Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy a hatalmas acélapokat előre

madások ellen. Tömör acélal kivételével minden más támaszték összedőlne az irtóztató súlyú teher nyomása alatt.

Az aranyközpontban a 30 tonnás ajtó feltárlása után az utolsó akadály következik. Ezen azonban csak a Fort Knox „műhelytitkaiba” beavatott kevesek tudnak áthatolni. Programozott ajtóról van szó. Ez az őrkézlönyomatára és a beprogramozott kódjel alkalmazására nyílik. A tenyérnyomatot azért használják, mert sokkal bonyolultabb információt ad, mint az ujjlenyomat — ezért hamisítása gyakorlatilag kivihetetlen. Természetesen gondolnak a leghetlenebb esetekre is. Ha például egy őrkézlönyomatára állítják be az ajtót, azt csak ő tudja kinyitni. Előfordulhat azonban, hogy az őrkézlönyomat szivroham következtében — életét veszti. Ebben az esetben sem kell erőszakos felnyitáshoz folyamodni, mert minden őrknek szilikongumival leveszik a tenyérnyoma-

tát. Erről műanyag kópiákat készítenek, amelyeket Washingtonban, különleges helyen őriznek. Szükség esetén a raktárból elhozható a kért tenyérnyomat, s azt már csak a test melegeire kell hevíteni: az ajtó engedelmesséedik...

Harminchárom kamra

Fort Knoxban 24 ór teljesít szolgálatot. Különleges módon választják ki őket. Alapfeltétel, hogy kiváló tanulmányi eredményekkel büszkélkedhessenek. Fizikailag is jó felépítésűeknek kell lenniök. Előfordulhat ugyanis, hogy több hétig kell élniök a külvilágtól elzárta. Esetleges támadás esetén ugyanis a teljesen bombabiztos épületben akár több hétig is védekezhetnek. Ennek megfelelően Fort Knox több hetes víz- és élelmentartálékkal is rendelkezik. Külön generátorok gondoskodnak az áramtermelésről. Ennek azért van szerepe, mert a légkondicionálás elektromos energiával működik. A belső termekben nincs ablak — a levegőcsere megszűnése tehát katasztrófát okozna. Belül rendkívül oxigéndús a levegő — éppen azért, hogy a túl sokat zárt helyiségben időző őrk frissek maradjanak. A tapasztalat szerint Fort Knox ablaktalan helyiségeiben jobban esik egy-egy szippantás, mint a szabadban! Az őrknek említett tulajdonságain kívül még egyet kell rendelkezniök — de ez természetes is: mesterlövészeknek kell lenniök.

A 30 tonnás ajtó, majd az elektromos — tenyérnyomattal működő — ajtó kinyitása után lehet bejutni az aranytartályokat őrző helyiségbe. Hosszú folyosókból nyílik a 33 kamra. Ezekbe három kulcs segítségével lehet bejutni — tehát még itt sem ér véget a biztonsági intézkedések sorozata.

Szabály, hogy minden őrnél csak egy kulcs lehet. Így tehát egy kamra felnyitásához legalább három hivatalos személyre van szükség. A kamrák körülbelül 4 méter hosszúak, 3 méter szélesek. A folyosón, a kamra falán leltárcédula található, erre írják, mennyi arany található az egyes helyiségekben. Az említett biztonsági rendszerek természetesen alaposan felnyomják Fort Knox költéséget. Becslések szerint egyetlen kamra üzemeltetése — az összes költségeket számolva — havonta 150 000 dollár.

Úgy látszik, nemcsak az arany drága, hanem őrzése is...

OLTVÁNYI TAMÁS

DIPLOMÁCIA

eredményeként Lipót herceg visszalépett a spanyol trón igénylésétől.

Párizs azonban nem érte be ezzel a diplomáciai győzelemmel: III. Napóleon császár és Gramont külügyminiszter arra törekedett, hogy Poroszországot még jobban megalázza, és ezért újabb követelésekkel lépett fel: Benetti nagykövet olyan utasítást kapott: érje el Berlinben annak megígérését, hogy a Hohenzollern-jelölésre sohasem fog sor kerülni a jövőben. Ezúttal azonban Bismarck hozta nyilvánosságra a francia kormány tervét, amelyet sok kormány és a nemzetközi közvélemény jelentős része előtt is sikerült provokatívnak beállítania. Egyúttal olyan kihívást intézett Franciaországhoz, amelyet az nem utasíthatott vissza. Ezért Párizs 1870. június 19-én hadat üzent Berlinnek, amelyet azután Poroszország a harcmezőn eredményesen vívott meg, és megvalósíthatta hosszú távú tervét: a német államok egyesítését Poroszország vezetésével.

Az 1866. évi prágai békével lezárult osztrák–porosz háború maga után vonta a francia–porosz ellentétet kiéleződését, ami néhány éven belül háborúhoz vezetett. Ezért Bismarck Franciaország diplomáciai elszigetelésére törekedett. A porosz kancellár azt is tervebe vette, hogy Franciaországot katonailag is bekerítse, és ezért azt akarta elérni, hogy porosz herceget hívjanak meg az időközben megüresedett spanyol trónra. Bismarck terve azonban idő előtt nyilvánosságra került, még mielőtt Hohenzollern Lipót a spanyol trónt elfoglalhatta volna. A hír fogadtatása kedvezőtlen volt Poroszország számára: a nemzetközi közvélemény és sok ország provokatívnak érezte azt Franciaországgal szemben. Ezt a hangulatot igyekezett Párizs felhasználni arra, hogy Berlint a jelölés visszavonására kényszerítse. Erre nézve Benetti francia követ tárgyalásokat kezdett I. Vilmos porosz királlyal, a Hohenzollern-ház fejével. Ezek

ASEAN-változások

Alomból ébresztve

A gazdasági háttér

Az idei év minden bizonnyal jelentős dátumként szerepel majd a Délkelet-ázsiai Országok Szövetsége (ASEAN) történelmében. A jelek szerint ugyanis az öt államot — Indonézia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Malaysia és Szingapúr — tömörítő szövetség 1978-ban felébredt tízéves Csipkerózsika-álmból. Az ébresztéssel párhuzamosan ugrásszerűen megnövekedett Japán, az Egyesült Államok, valamint Ausztrália érdeklődése az „ötök” gazdasága iránt, hiszen a 250 milliós piac igen nagy vonzerőt jelent az értékesítési nehézségekkel küszködő tengerentúli és nyugat-európai fejlett tőkés államok számára. Nem véletlen, hogy az utóbbi hónapokban az öt ország fővárosában szinte egymásnak adják a kilincset az amerikai, a japán és a Közös Piac tagállamaiból érkező gazdasági küldöttségek.

Más jellegű, kifejezetten hatalmi-stratégiai célokat követ. Peking ugyancsak élénk érdeklődése az ASEAN iránt.

Fordulat tíz év után

Az ASEAN-t 1967-ben hozta létre a délkelet-ázsiai térség öt állama azzal a céllal, hogy erőiket és lehetőségeiket egyesítve, a regionális együttműködés fejlesztésével kísérletet tegyenek gazdasági függőségük felszámolására és az egyoldalú mezőgazdasági és nyersanyag-kitermelő gazdaságstruktúrát fokozatos felszámolására.

A terület hallatlanul gazdag nyersanyagokban. A világ nyersgumitermelésének 80, koprátermelésének 64 százaléka ebben a térségben folyik, s innen származik a világ ólomkivitelének 70, ón- és pámlaolajexportjának 63, illetve 33 százaléka. Thaiföld wolframbányászata a második a világon. Számottevő mennyiségű réz, nikkel, kőolaj, vasérc kerül a felszínre, s jelentős a trópusi fafélék termelése és kivitele is. (Pontos tizedek az ASEAN-országokból nagy mennyiségben világpiacra jutó kávé, tea, cukor és kókuszdió is.)

Az ASEAN-országok igyekeznek megszabadulni a gyarmati örökségtől. Kezdeti — sok esetben pártatlan — kísérleteik, intézkedéseik a kialakult viszonyok konzerválását próbálják megakadályozni. Az elmúlt tíz év során azonban erre nem sok lehetőségük nyílt, mert a Vietnamban háborút folytató USA a szervezetet saját katonai-politikai terveihez igyekezett felhasználni, megakadályozva az ASEAN és a régió más országai közti gazdasági kapcsolatokat normális fejlődését.

Döntő fordulatot jelentett a gazdasági szervezet életében az „ötök” vezetőinek 1976-ban Bali szigetén és 1977-ben Kuala Lumpurban

AZ ASEAN-ORSZÁGOK A TÉRKÉPEN

Teng Hsziao-ping sorra járta

megtartott értekezlete. A tanácskozásokon komplex programot dolgoztak ki egy-egy hatalmas ipari létesítmény építésére mind-egyik országban. Az elképzelések szerint Indonéziában és Malaysiában műtrágyagyárat, Thaiföldön kalcinált szódát gyártó üzem, Szingapúrban Diesel-motor gyárat, a Fülöp-szigeteken pedig szuperfoszfátgyárat létesítenek.

Megkezdődött a vámok fokozatos csökkentése is a szövetségben belül. Az egymásnak exportált áruk vámtételeit évről évre csökkentik a tagországok, míg végül megszűnnek majd a vámok, s szabadkereskedelmi övezet jön létre. Idén például újabb 800 árucikkre vezetnek be a tagországok az egymás közötti kereskedelemben kedvezményes vámokat. Ezzel az intézkedéssel is igyekeznek elősegíteni az „ötök” a szövetségben belüli árucere-forgalom bővülését. Az úgynevezett regionális kereskedelem szintje ugyanis ma még meglehetősen alacsony, hiszen mind az öt ország elsősorban történelmileg hagyományos partnereivel bonyolítja le külkereskedelmének döntő többségét. Célként tűzték ki az ASEAN-tagországok viszont azt is, hogy az egymás közötti kereskedelemben jelenlegi 13 százalékos részesedését az összforgalomból belátható időn belül megkétszerezik.

A kialakulóban levő ASEAN-együttműködés tervei között szerepel az egységes villamosenergia-hálózat megteremtése a tagállamok között, valamint tenger alatti távközlési kábelrendszer közös lefektetése. Napirenden van a szélesebb értelemben vett regionális együttműködés lehetőségeinek a megteremtése is: Vietnam, Laosz, India, Banglades, amelyek már gazdasági kapcsolatokat tartanak fenn, az ASEAN-országokkal, jelezték, készek továbbfejleszteni, magasabb szintre emelni az együttműködést. (Nemrégiben a Vietnami Szocialista Köztársaság miniszterelnöke el-

látogatott mind az öt tagállam fővárosába, s jelentős gazdasági együttműködési témákban születtek megállapodások.)

Aligha véletlen persze, hogy röviddel ezután a kínai politika küldöttként Teng Hsziao-ping sorra járta az ASEAN-országokat. Ebben a vonatkozásban gazdasági tényezők a partnerek szerkezete miatt nem játszhattak szerepet. Nyugati megfigyelők politikai-stratégiai szempontból nem ítélték sikeresnek az utat. Az ASEAN-országok láthatóan vonakodtak mindenféle elkötelezettségtől a kínai politika irányába.

Az eddig lefolytatott tárgyalások eredménye nem nevezhető kedvezőnek. Az USA ugyanis nem hajlandó vámkedvezményeket nyújtani az ASEAN-nak, a tagországok csak azokat a preferenciákat élvezhetik az amerikai piacon, amelyeket a többi fejlődő ország. Washington mindössze arra kötelezte magát, hogy „serkenti a magántőke-befektetéseket a térségben”. (Az ASEAN-országokban eszközölt amerikai beruházások értéke jelenleg mintegy 4,5 milliárd dollár, 15 százaléka az USA összes fejlődő országba beruházott tőkéjének. Eddig az ASEAN-országokban az Egyesült Államok volt a legjelentősebb külföldi beruházó, idén viszont a japán tőke mennyisége összességében már meghaladta az amerikaiét!)

A Közös Piac sem hajlandó nagyobb vámkedvezményt nyújtani az ASEAN-nak. Viszont hamarosan szerződést köt az „ötökkel”, amelyben meghatározza, milyen mennyiségű nyersanyag vásárlását vállalja, s egyben előírja, hogyan bővítheti a nyugat-európai gazdasági integráció iparcikkeinek exportját az öt államba. Brüsszel tehát nem hajlandó pénzügyi segílyt folyósítani, nem akarja kiterjeszteni árstabilizációs rendszerét.

Japán aktivitás

Japánnal viszonylag kevés gondjuk akad az ASEAN-országoknak. A nyers- és fűtőanyagban igen szegény szigetország számára a közeli öt ország valóságos nyersanyagraktár. Hazai alacsony szükségletének folyamatos kielégítése érdekében lényegében semmiféle sorompót nem állít az ASEAN-árak felé. Az árucere-forgalomban az ASEAN Japánnal szemben többletet könyvelhet el, ami elsősorban az indonéz olajszállítmányok növekvő mennyiségének köszönhető. Tavaly a szigetországba irányuló ASEAN-kivitelt 8,2 milliárd dollár volt, míg az onnan behozott áruk értéke mintegy 1 milliárd dollárral kevesebb volt. (Indonézián kívül még Malaysia kereskedelmi mérlege volt aktív Japánnal szemben, míg a többi három ország deficitet zárt a tavalyi a kétoldalú kereskedelmet.)

A délkelet-ázsiai térségben kétségkívül a „Felkelő Nap Országai” fejt ki a legnagyobb gazdasági aktivitást. A vietnami háborút követően a japán tőke szinte egyik napról a másikra vált igen aktívá az ASEAN-országokban, kihasználva, hogy az USA pozíciói meggyengültek a térségben. A szigetország tőkésai és maga az állam is komoly erőfeszítéseket tesz, hogy minél előbb betöltse a képződött „vákuumot”. Megindult a japán cégek áru- és tőkeoffenzívája, s a jelek szerint a „japán gazdasági henger” mozgása nem lassul.

Az ASEAN-térség manapság egyik legújabb színtere Washington és Tokió kíméletlen gazdasági pozíciószerezési párharcának. Egyben újabb ellentétek forrását jelenti a két ország között, hiszen az ASEAN-piacért szabályos gazdasági háború van kibontakozóban, s ma a japánok rendelkeznek kedvezőbb hadállásokkal.

Nincs könnyű helyzetben az ASEAN tagállamainak gazdasági vezetése. Azonban kialakulóban vannak a regionális együttműködés körvonalai. Ez pedig az önállóbb fejlődés, a torz gazdaságstruktúra felszámolása irányába mutat.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Újabb lépések

Autópálya és vízi utak

Tranzitmegállapodások

Az NDK külügyminisztériumának nagytermében négyen ültek le az NDK és az NSZK zászlójával díszített hosszú asztal mögé, hogy aláírják a piros és kék bőrkötésbe kötött okmány-sorozatot. Az okmányokat összességükben hivatalosan a két német állam között közlekedési és egyéb kérdésekben lezajlott tárgyalások eredményeként született szabályozásoknak és megállapodásoknak nevezik. Az NDK képviselőjében Kurt Nier külügyminiszter-helyettes mellett — a nyugatnémet sajtó ezekben a hónapokban, épp e tárgyalások kapcsán minősített „makacsul kemény és következetes diplomatának” — a szaktárcák nevében a közlekedési és a pénzügyi államtitkár írt alá. Az NSZK zászlócskaja mögött az „elegáns diplomácia” példaként emlegetett Günter Gaus, az NSZK állandó NDK-beli képviselőjének vezetője írta alá valamennyi okmányt, amelyek megszövegezésében végig társszerzője volt Niernek. (Gaus nyilatkozata 24 órával később: „Ez eddigi NDK-beli hivatalos tevékenységem csúcspontja.” Azoknak szólóan, akik ismételtelen távozásáról beszélnek, hozzátette: „Egyáltalán nem fáradtam bele a hivatalomba.”)

Tizenhat forduló

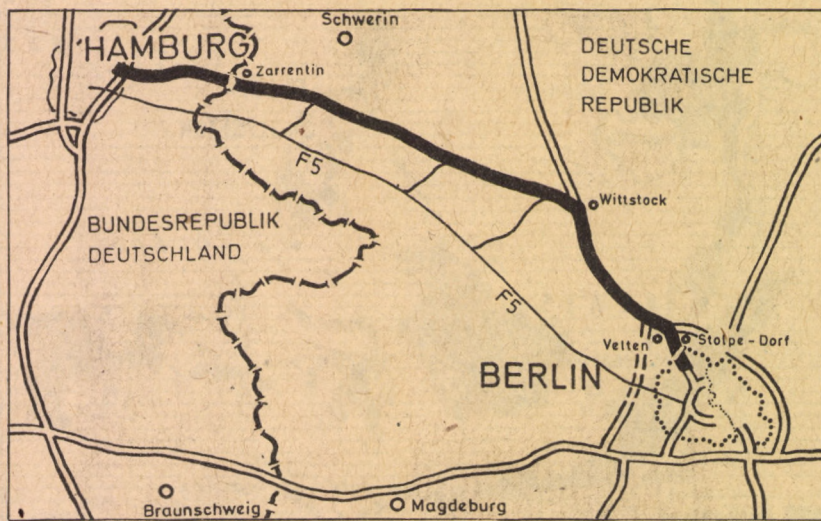
Az aláírássorozat három és fél percet vett igénybe s ezt ugyanazon nap Nyugat-Berlinben, a szenátus vendégházában követte a folytatás. Dr. Walter Müller, az NDK kormányának megbízottja hivatalosan tudomására hozta Gerhard Kunzénak, a városi szenátus meghatalmazottjának az NDK és az NSZK közötti megállapodások tartalmát, majd az NDK és Nyugat-Berlin közötti megállapodásokat rögzítették. A nyugat-berlini szenátus „igen”-jét megelőzte egyébként a várost megszálló — és a felségjogokat gyakorló — amerikai, angol és francia katonai kormányzat hozzájárulása. Ily módon vált teljessé a hivatalos aktusok rendszere, s léptek életbe az egymással összefüggő rendelkezések.

Tizenhat NDK—NSZK tárgyalási fordulóban, s az ezt kiegészítő NDK—nyugat-berlini érintkezések után tettek pontot a megbeszélés-sorozat végére. Az elkészült okmányokat nem ok nélkül tekintik az NDK és az NSZK között aláírt legjelentősebb megállapodások közül valóknak. Az ideai tárgyalások előzményei 1974 decemberére vezethetők vissza. Az NDK kormánya egy akkor nyilvánosságra hozott jegyzékben kezdeményezett tárgyalásokat különböző gyakorlati kérdések rendezésére az NSZK-val, s kifejezésre juttatta a tárgyalási készséget. A tényleges tárgyalások kezdő dátuma 1978. június 12-e volt, amikor Erich Honecker, az NSZEP KB főtitkára, az NDK Államtanácsának elnöke Berlinben fogadta Günter Gaust. Néhány nappal később dr. Michael Kohl nagykövet, az NDK akkori NSZK-beli állandó képviselője találkozott Helmut Schmidt kancellárral. (Dr. Michael Kohl azóta visszatért Berlinbe s helyét az állandó képviselő élén szeptember 28-án, ugyancsak nagyköveti rangban Ewald Moldt addigi külügyminiszter-helyettes vette át.) Ezután kapta a „zöld jelzést” a hivatalos megbeszélések felvételére a Nier—Gaus páros.

A megállapodások zömében Nyugat-Berlin is érdekelt, s a városra vonatkozó négyoldalú egyezmények az NSZK és Nyugat-Berlin közötti kapcsolatok tartalmát illető sajtós nyugatnémet értelmezése a tárgyalási pontok egy ré-

szénél szükségessé tette a „duplázást”, illetve olyan formulák kidolgozását, amelyek a nyugatnémet félreértelmezés ellenére összhangban vannak a négyoldalú egyezmény tényleges tartalmával. (Az NSZK ugyanis változatlanul nem veszi figyelembe az egyezmény legfontosabb megfogalmazását, hogy ugyanis Nyugat-Berlin „nem része a Német Szövetségi Köztársaságnak és a jövőben sem kormányozható általa”, s jogot formál a Nyugat-Berlin „színeiben” való fellépésre, korlátozva a szenátus nemzetközi jogi fellépését.)

A megállapodások három nagy témakört ölelnek fel: az NSZK és

AZ ÉPÜLŐ ÚJ BERLIN—HAMBURG AUTÓPÁLYA

„Egyáltalán nem fáradtam bele”

Nyugat-Berlin közötti, az NDK területén átmenő közúti tranzitutak, a Nyugat-Berlin és az NSZK közötti, tranzitforgalomra használatos vízi utak problematikáját s a két német állam közötti egyes nem kereskedelmi fizetések kérdését.

Három témakör

A közúti tranzitközlekedés területén a megállapodások kiindulópontja az, hogy az NDK a következő négy évben új autópályát épít az idén október 7-én végig felavatott Berlin—Rostock autópályából Wittstocknál kiágazva, északnyugati irányban, Hamburg felé. Az új autópálya az NDK területén 125 kilométer hosszú lesz (azt az NSZK a maga területén tovább vezeti Hamburgig) s ezzel a berlin—hamburgi gépkocsitú mintegy a felére rövidül. Mivel ezt a korszerű utat — a jelenlegi 5-ös országút helyett — az NSZK és Nyugat-Berlin közötti tranzitforgalomra is felhasználják majd, alkalmazva erre az útvonalra az 1971. szeptember 3-án megkötött négyoldalú egyezmény nyomán született úgynevezett tranzitegyezmény rendelkezéseit, az NSZK kormánya 1,2 milliárd DM értékben hozzájárul az autópálya és a szükséges határátelölőhelyek felépítésének pénzügyi terheihöz. (Az NDK új északi autópálya-rendszere gyorsabbá és biztonságosabbá teszi a magyar közúti járműközlekedést is a magyar teherszállítások szempontjából kiemelkedő fontosságú két keleti-tengeri kikötő, Rostock és Hamburg, illetve a skandináv országok irányába.)

A közúti tranzitközlekedésre vonatkozó megállapodások másik területe a tranzitutak használatáért az 1980—89-es időszakban fizetendő NSZK-hozzájárulás összegére vonatkozik. Ebben az időszakban az NSZK kormánya évenként 525 millió DM-t fizet az NDK-nak. Az

összeg megnövekedésének indoka, hogy az 1971-ben megkötött egyezmény óta rohamosan megnövekedett az NDK területén áthaladó közúti tranzitforgalom. Az NDK-utak így — magától értetődően — gyors ütemben rongálódnak, s a karbantartás és javítás a korábbinál nagyobb összegeket igényel.

A Nyugat-Berlin és az NSZK közötti vízi tranzitközlekedésre vonatkozó megállapodások két területet érintenek. Az NDK egyrészt a következő három évben felújítja, korszerűsíti és nagyobb típusú hajók számára is hajózhatóvá teszi azokat a vízi utakat és csatornákat, amelyeket jelenleg is használnak a tranzitforgalomra. Másrészt az NDK ugyancsak három év alatt megnyitásra kész állapotba hozza a jelenleg lezárt, részben NDK—nyugat-berlini államhatárt képező Teltow-csatornát. Az NSZK az előző munkálatokhoz 120 millió, Nyugat-Berlin pedig az utóbbiakhoz 70 millió DM-t bocsát rendelkezésre. A két beruházás jelentősen meggyorsítja az NSZK és Nyugat-Berlin közötti vízi forgalmat, aminek fontosságát érzékelteti, hogy a város áruelexportjának és -importjának harmada vízi úton bonyolódik le.

A megállapodások harmadik ágazataként aláírt NDK—NSZK jegyzőkönyv az 1979—1982-es időszakra lehetővé teszi megátározott esetekben (például nyugdíj) évi 50 millió márka átutalását az NDK-ból az NSZK-ba és viszont.

Günter Gaus az aláírások után úgy értékelte az okmányokat, hogy azok „újabb lépést jelentenek a két német állam közötti normális jószomszédi viszony fejlődésének útján. Mindenki tudja, hogy az út, amit az alapszerződés megkötése nyitott meg, hosszú és nem zökkenőmentes. A mai és valamennyi jövőbeli lépés előfeltétele az illúziómentes ésszerűség, a kompromisszumra való készség, a türelem volt és marad”. Kurt Nier viszont joggal fogalmazott úgy,

hogy a megállapodások „haladást jelentenek az NDK és NSZK közötti kapcsolatokban, s megfelelően a kölcsönös elvnek. Egyben ösztönzőek lehetnek az enyhülési folyamat továbbvitelére... A dokumentumok kiindulópontja a kölcsönös előnyök, a kölcsönös érdekek jól mérlegelt egyeztetésének elve. Újból megerősítést nyert, hogy a szuverenitás, az egyenjogúság és a be nem avatkozás szigorú tiszteletben tartása jó előfeltételeket biztosít a két állam közötti kapcsolatok fejlesztésére.”

Az NDK és az NSZK közötti szerződésrendszer egész folyamata — az 1972. december 21-én aláírt alapszerződést is beleértve —, minden egyes megállapodás megkötése és az egyezmények tartalma tanúsítja az NDK diplomata-politikus álláspontjának teljes megalapozottságát. A két német állam viszonyában az érdemi előrelépés kulcsa minden esetben az volt, amikor az NSZK oldaláról is a realitások ismeretében tárgyaltak és törekedtek megegyezésre, tudomást véve, hogy az NDK jöttányit sem enged a szuverenitását, területi integritását és belügyeit érintő kérdésekben, bármilyen módon próbálják is kikezdeni azokat. Berlin viszont mindenkor céltudatosan törekszik a megegyezésre az egyenjogúság, a kölcsönös, a kölcsönös előnyök, vagyis mindazon normák alapján, amelyek természetesen elemei a nemzetközi jognak, a különböző társadalmi rendszerű államok közötti békés egymás mellett élésnek.

A tárgyalások folytatódnak

A most lezárt tárgyalási forduló egyik pozitívuma, hogy eleve meghatározott későbbi tárgyalásokat is. A közvetlen jövőben — december 6-án — folytatódnak a két német állam közötti állategészségügyi egyezmény megkötését szolgáló tárgyalások. Aláírás előtt áll az NDK—NSZK határbizottság által összeállított jegyzőkönyv is. (Jellegzetes példa: a határbizottság ott nem jutott megegyezésre, ahol az NSZK részéről hiányzik a realitáserzők, s az NDK—NSZK határa nem tekinti érvényesnek a nemzetközi jogi normát, amely szerint a két állam közötti határvonal hajózható folyók esetében a folyó hajózható részének közepvonala. Az Elba 93 kilométeres szakaszánál az NSZK a folyó keleti határát szeretné „belnémet határnak” tekinteni, amit az NDK természetesen nem fogad el.) Jövőre különböző pénzügyi kérdések rendezésére vonatkozó tárgyalások kerülnek napirendre az NDK és az NSZK között.

KOCSI TAMÁS

Komputerkihívás

Japan offenzívát indít

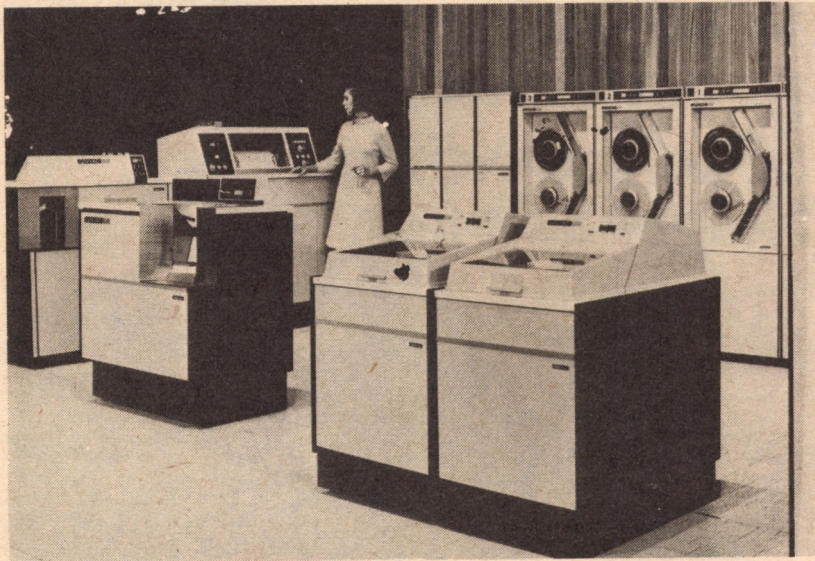
Célpont: az IBM

Elenyészően kevés azoknak az iparágaknak a száma a fejlett tőkés országokban, amelyek megerősödve kerültek ki az egész nyugati világon végigsöprő legutóbbi gazdasági nehézségekből. A szerencsések közé tartozik a számítógépgyártó ipar, amelynek termelése az öt legnagyobb komputergyártó országban — Egyesült Államok, Japán, Franciaország, az NSZK, Nagy-Britannia — tavaly csaknem 20 százalékkal emelkedett. Jól jártak a vásárlók is, hiszen tovább tart az árak csökkenése az egyre jobban kiéleződő versengés következtében. A számítógépeket gyártó cégeknek egyelőre nem kell megrendelési hiánytól tartaniuk, ugyanis a fokozódó automatizálás meg a katonai megrendelések áradata biztos piacot jelent legújabb és legdrágább gépeknek. A konjunktúra azonban nem biztosít szélcsendes időket a gyártók számára, mert a japán számítógépipar — akárcsak korábban az autópár — támadásra rendezi sorait. S a közelgő komputerek háború egyik célpontja nem kisebb nagyság, mint a számítógépipar vezető óriása, az amerikai IBM.

Sajátos sikerstratégia

Az International Business Machines (IBM) vállalatbirodalomnak — amely kezdetben csak irodagépek gyártásával foglalkozott — 60 évre volt szüksége, hogy elérje az egymilliárd dollár tiszta nyereséget. Ennek az összegnek a megkettőzése már mindössze csak hat évet vett igénybe, 1976-ban az adózás utáni profit 2 milliárd dollár volt. A kiemelkedő üzleti siker elérésében döntő jelentősége van a számítógépnek, hiszen az IBM a komputergyártásnak köszönheti elsősorban világhírnevét. A hatvanas évek elejétől az amerikai óriás vállalat szinte egyeduralkodó a tőkés világ komputerpiacon. Helyzetét jól érzékelteti, hogy a világ számítógépgyártásának és -forgalmazásának mintegy 75-80 százalékát tartja a kezében.

Az IBM-nek mind ez ideig nem kellett tartania komoly vetélytársaktól. Nyugat-Európában a használatban levő számítógépek 60 százaléka „Made by IBM”. (Érdeemes megjegyezni: Nagy-Britannia az egyetlen nyugat-európai ország, ahol az IBM piaci részesedése 50 százalék alatt van. Az ottani 33 százalékos részesedést azt magyarázza, hogy a szigetország üzleti körei — amennyiben van rá lehetőség — előnyben részesítik a hazai gyártó, az International Computer Limited — ICL — berendezéseit.)

AZ IBM „SAKKOZÓ KOMPUTERE”
A japán gép 1,7-szer gyorsabb

Mindössze 8 százalékkal részeseedik a nyugat-európai számítógépforgalomból a néhány esztendővel ezelőtt létrehozott komputerszövetség, a nyugatnémet Siemens, a francia CII és a holland Philips összefogásával létesített Unidata. Mivel az IBM az úgynevezett „nagygépekre” specializálta magát, ebben a kategóriában napjainkig igazi versenytársa sehol sem akadt. A közép- és kis teljesítményű számítógépek piacát az amerikai cég átengedte a többi gyártónak.

Az IBM sokáig megrendíthetetlennek vélt piaci helyzetét elsősorban a kutatásra és fejlesztésre fordított összegek nagyságának köszönheti. Tavaly az amerikai vállalat csaknem másfél milliárd dollárt fordított erre a tevékenységre. (Összehasonlításképpen: az iparág második legnagyobb amerikai vállalata, az Univac erre a célra fordított összege 170 millió dollár volt.)

A mammutvállalat megengedhette magának azt a luxust, hogy nem fordít különösebb figyelmet a konkurrenciára. Így volt ez kezdetben a „hét törpe” esetében is. A számítógépgyártás IBM után következő hét nagyvállalata — a National Cash Registers, a Burroughs, az Univac, a francia érdekeltséggel rendelkező Honeywell, valamint az ugyancsak amerikai Control Data és Digital Equipment meg az angol ICL — az „uralkodó” szemszögéből nézve a közelmúltban veszélyes vállalkozásba kezdett.

A „hét törpe” erejére jellemző, hogy összesített éves profitjuk nagysága csak egyötöde az IBM-ének, üzleti forgalmuk viszont eléri az IBM-ének a 60 százalékát. Másolják az IBM komputereit.

Szakértők véleménye szerint egyes esetekben a lemásolt és továbbfejlesztett gépek jobb az eredetinél. Az IBM azonban nem nézte ölbe tett kézzel a kicsik, „lá-

zadását”: piaci helyzetének megszilárdítására 35 százalékos ármérséklést hajtott végre. Ezt perze már a konkurrencia sem bírta követni, a „hét törpe” itt nem tudott másolni! Az óriás cég ráadásul különböző módszerekkel arra kényszeríti vevőit, hogy ne csak a teljes számítógépet, hanem tartozékait is tőle vásárolják meg, ugyanis a legmodernebb gépekhez csak „teljes körű” vásárlás esetén juthatnak. Ez az árukapcsolás perze újabb érvet szolgáltat azoknak, akik szerint a hatalmas vállalat megsérti az amerikai trösztellenes törvényt. 1969-ben az akkori amerikai kormány már tröszt-

konstrukciója, a 3033-as típus. Hasonló tulajdonságokkal rendelkezik a Fujitsu M-200-as típusú komputere is. Szakértők szerint a japán cégek az új termékekkel „megelőző csapást” kívántak mérni az IBM 3034-es gépére, amely a tervek szerint még az idén piacra kerül. Semleges szakemberek véleménye szerint a nagyszámítógépek területén a japán gyártók utolérték az amerikai óriást, most már a gépek sorozatgyártása és értékesítése kerül napirendre.

Csakúgy, mint a gépkocsipar esetében, a jól átgondolt értékesítési hadjárat először Nyugat-Európát és Ausztráliát vette célba. A gyakorlatilag IBM-monopóliumnak tartott amerikai piac csak a sikeres, egyéb piacokon történt eladások után következik. Bár egy-egy nagykomputert a japán gyártók már értékesítettek az USA-ban, a „nagy akcióra” 1980-tól kerül majd sor.

A jelek arra utalnak, hogy komputerek háború a kialakulóban az amerikai óriás és a japán nagyvállalatok között mind az amerikai, mind a nyugat-európai piacon a nagyszámítógépek területén. A hadállások most rendeződnek, a stratégiák most vannak kidolgozás alatt. S a várható ütközet méreteit sejteti, hogy az IBM — történelmében talán először — igen komolyan veszi a konkurrencija jelentkezését.

A „Felkelő Nap Országának” számítógépipara számos — elsősorban nem műszaki jellegű — területen ma még jelentős hátrányban van az amerikai gyártókkal, elsősorban az IBM-mel szemben. A négy japán termék jóval alacsonyabb haszonkulccsal dolgozik, mint az IBM; az amerikai vállalat adózás előtti profitrátája megközelíti a 20 százalékot, ugyanez a szám a japán cégek esetében mindössze 3 százalék.

A Hitachi és a többiek viszonylagos tőkeszegénységük miatt nem tudták kiépíteni saját értékesítőhálózatukat, míg az IBM szinte a világ minden országában rendelkezik érdekeltséggel, illetve képvisellel. Ugyancsak jelentős hátrányt jelent az is, hogy a japán vállalatok ma még megközelelni sem tudják az IBM gépbéradási (szaknyelven: lizing) tevékenységét, hiszen ehhez jelentősebb tőkére, gyártókapacitásra van szükség. Márpedig manapság a drágább gépi berendezések esetében ez az üzleti forma van elterjedőben, sőt a béradás rendszerint a gép megvásárlásával végződik néhány év elteltével, természetesen jutányos áron.

Esélyek a mérlegen

A jelenlegi fejlődés ütemét figyelembe véve, 1990-re a számítógépipar a világ harmadik legnagyobb iparága lesz. Több mint egy évtizedre előre a tőkés világ egyetlen cége sem tud megbízható gyártási és értékesítési stratégiát kidolgozni, figyelmüket inkább a közelebbi feladatok kötik le. Például az, hogy az előrebecslések szerint Nyugat-Európában a jelenlegi 211 ezerrel szemben 1982-ben már 540 ezer komputert fog működni. Egyetlen gyártónak sem lehet közömbös, kinek az elektronikus számítógépei adják majd ezt a növekedést. Mivel az Egyesült Államok komputerpiacon is nagy lehetőségeket kínál az elkövetkező néhány évben, nem valószínű, hogy a „részesedési háború” elkezdhető lesz.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Egy százhusz kilós, mackómozgású egykori betonmunkás az egyik oldalon. Szikrázóan kék szemű, kőbe metszett profilú, hideg tekintetű, ragyogóan elegáns katonatiszt típusú a másikon. Két vezér a harmadik legnagyobb nyugatnémet tartomány, Hessen parlamenti választásán.

Vagy másképpen: két párt néz farkasszemet hosszú ideje az NSZK-ban. Az SPD — Willy Brandt és Helmut Schmidt pártja, szövetségben a Genscher vezette szabaddemokratákkal, kormányon Bonnban és egyebek közt Hessen tartományban. A CDU — országos ellenzékben 1969 óta, hesseni ellenzékben 32 éve, ugrásra készen ugyanannyi éve.

A Bundesrat volt a tét

Megint másképpen: legutóbb az 1976-os országos választásokon az SPD-FDP koalíció tízfőnyi többséget szerzett a bonni parlamentben. Az NSZK tíz tartománya közül hatban viszont a CDU (Bajorországban a vele szövetséges CSU) van hatalmon. Képviselőik jelentős többséget alkotnak a tartományi gyűlésben (Bundesrat), amely a Rajna partján a parlament (Bundestag) tőszomszédságában ülésezik, és minden törvényjavaslatról szavaz, amely a tartományok ügyeit érinti. Ha még egy — eddig az SPD kormányozta — tartományban a kereszténydemokraták kerülnek hatalomra, a bundesratbeli CDU-CSU többség kétharmadosá válik. Ez annyit jelent, hogy nemcsak a tartományokat érintő törvényjavaslatokat szavazhatják le, hanem mindent, amit a Schmidt-Genscher kormány a következő években csak kigondol, előkészít, beterjeszt.

Ezért figyelt hetek óta az egész NSZK — és fél szemmel a külföld — a hesseni tartományra, ahol október 8-án 3,9 millió választásra jogosult polgárnak kellett 110 wiesbadeni képviselői helyről döntenie. És — mintegy mellékesen — arról is, merre halad a szövetségi köztársaság a következő hónapokban.

A helyzetet tovább bonyolította két tényező. A szabaddemokraták (FDP) tavasszal két másik tartományban nem szerezték meg a szavazatok öt százalékát, kibuktak a helyi parlamentekből. Ha Hessenben is erre a sorsra jutnak, a felelősség a pártelnökök terhel, lemondása biztosra vehető. A pártelnökök Hans-Dietrich Genschernek hívják, ő az NSZK alkancellárja és külügyminisztere. A másik: a jobboldali kereszténypártok körében minden választási vereséggel éleződik a vita a vezető személyéről és a követendő ellenzéki politikáról. Amikor az emlékeztető 1972-es erőpróba a CDU-nak nem sikerült megbuktatnia Willy Brandtot, az akkori kereszténydemokrata pártelnök Barzelnak távoznia kellett. 1976-ban utódját, Kohlt csak az mentette meg ettől a sorsától, hogy a CDU Adenauer óta a legjobb választási eredményt érte el, és hogy nem akadt egyetlen kiemelkedő ellenjelölt sem a pártvezetés körében.

Az utóbbi években konok következetességgel a CDU jobboldalán előretört viszont egy személyiség, aki példátlan jó eredményeket ért el a szűkebb hazájában, élvezte Strauss támogatását, és egyre kecsegtetőbb esélyei voltak egy erőtlenséggel, néhol alamszissal vádolt Kohl leváltására. Az illetőt Alfred Dreggernek hívják, ő az a bizonyos szikrázóan kék szemű, hűvösfejű politikus, akinek szédületes felemelkedésére

már csak a korona hiányzott: egy választási győzelem saját tartományában, Hessenben.

Az alaphelyzetből következően a két tábor homlokegyenest ellenkező felfogással látott a választási kampányhoz. Az SPD és az FDP felmérte, hogy a bonni kormány sorsa forog kockán. Tisztában volt azzal is, hogy a szociálliberálisok „keleti politikája”, a nemzetközi enyhülésben játszott szerepe, a Schmidt-féle gazdaságpolitika viszonylagos sikerei (a kordában tartott infláció, a magas életszínvonal, a márka nagy vásárlóereje) pótolhatatlan vonzerő. Ennek meg-

NSZK

Minden marad

Hessen nem hozott változást

Dregger személyes kudarca

A GYŐZTES HESSENI PÁRTVEZÉR

A szociáldemokrácia előbbre való a szociáldemokrata vezetőknél

felelően mindkét párt országos, sőt nemzetközi ügyet „csinált” egy helyi választásból.

A másik fél viszont igyekezett „lekicsinyelni” a hesseni erőpróba jelentőségét. Megpróbálta feledtetni, hogy Bonnban egy eredményes kormánnyal a nagyjából tehetetlen ellenzék áll szemben, hogy „nyugatnémet kancellár ilyen nyugodtan még sohasem kormányozhatott” — miként a volt ellenzéki vezető, Barzel nemrég keserűen megfogalmazta. Dregger tagadta, hogy egy hesseni fordulatnak országos következményei lennének, választási beszédeiben még a kétharmados bundesratbeli többséget is csupán mellékes körülményként említette. Ehelyett tartományi ügyekre összpontosított.

Papíron több „ziccer” is kínálkozott. Osswald, volt szociáldemokrata miniszterelnök két éve dicstelen távozásra kényszerült különböző bankbotrányok miatt. A szociálliberális közigazgatás erőszakkal összevont több települést egy mesterséges várossá, amelynek lakói hallani sem akarnak a mammutkiterjedésű településről, mértéktelenül felduzzadt és lelassult bürokráciájával egyetemben. Végül a hesseni oktatási rendszer is régóta vita tárgya. Az SPD-FDP által javasolt egész napos iskolától a CDU a „gyermek demokratikus egyéni szabadságát” féltette.

Szavazók átcsábítása

Az első pillantásra élesnek látszó választási töltényekről azonban hamar kiderült, hogy még pufogatásra sem alkalmasak. Osswaldot két éve leváltotta az építőmunkásból pártpolitikussá vált Borner, akinek sikerült rekordidő alatt rendet teremtenie egy szétzilált helyi pártban, amely-

nek tagjai korábban vagy egymásra acsarkodtak, vagy apatikus tétlenségbe sülyedtek. A mesterséges városról a CDU előkészítetlenül parlamenti szavazást erőszakolt ki és veszített. Az iskolareform pedig periferikus témának bizonyult, nem lehetett elegendő választót nyerni vele.

Erre pedig a CDU-nak életbevágóan szüksége lett volna. Elemzések már régen kimutatták, hogy Dregger 1976-ban elérte a maximumot, több CDU-hívó egyszerűen nem akad Hessenben.

A többséghez így tehát máshonnan kell szavazókat átcsábítani. Dregger először úgy vélte, elegendő körüludvarolni az FDP-t és az majd — teljes szavazótáborával együtt — elpártol a szociáldemokratáktól.

Heves belső vita után azonban az FDP megmaradt a régi szövetségese mellett. Erre Dregger taktikát változtatott. Önmagát és pártját kiáltotta ki „liberálisnak”, az FDP-t pedig „életképtelen töredékpártnak”, amelynek el kell tűnie a közéletből.

A kockán forgó tétek nagysága a hesseni játékasztalhoz vonzotta az országos politika majd minden vezető személyiségét. Brandt és Schmidt naponta túnt fel Hessen falvaiban, Genscher az 55 választókörzet közül 53-ban mondott beszédet, miközben krónikussá váló hangszálguylladására számatlanul lapátolta magába a pirulákat. Kohl is megjelent és bár ezzel potenciális vetélytársát támogatta, még mindig a kisebbik rossz választotta.

Régi vita a CDU és CSU között, hogy a két párt jelenlegi munkamegosztása — a CSU csak Bajorországban, a CDU viszont minden más tartományban — alkalmas-e a hatalom megszerzésére. Strauss a legutóbbi általános választások óta erre a kérdésre nemmel felel. Receptje a negyedik párt, egy

országossá duzzasztott CSU, amely ugyan a CDU-tól is elvisz szavazókat, de legalább „fenékgig kiaknázza” az NSZK-ban rejlő jobboldali választói lehetőségeket. A CDU-nak egy hesseni győzelem arra lett volna bizonyíték, hogy negyedik pártra semmi szükség, a jelenlegi felállásban is meg lehet buktatni a szociálliberális szövetséget.

A magasra csapó izgalmak után a választás napján már nyugalom honolt. A szavazóhelyiségek este hatkor zártak, három perccel később egy közvélemény-kutató intézet magánszámításának eredményeit közölte a televízió: minden marad a régiben. Hessenben továbbra is SPD-FDP kormány irányít.

A CDU — bár viszonylag a legtöbb szavazatot szerezte — elmaradt az abszolút többségtől. 46 százaléka kevések bizonyult az SPD 44,3 és az FDP 6,6 százalékaival szemben.

Borner arcán szinte gyermeki öröm, Dreggerén a nehezen viselt vereség ingerültsége. Schmidt Hamburgból államférfihoz illő magabiztossággal gratulál, Willy Brandt hamiskás szemhunyorítással bólogat a kamerák előtt. Kohl joviális komolykodással fejtegeti, hogy a CDU-eredmény elismerésre méltó, csak éppen a győzelemhez kevés, de az igazi bűnös az FDP, amiért előre az SPD-hez költötte magát... A „kibic” Strauss összeszorított foga mögül vet néhány szót a várakozó riportereknek. Negyedik párt? „Most nem téma.”

Jön a bajor választás

Az eredményhirdetés utáni hirtelen-üres, feszültségtől megfosztott pillanatokban sok minden felledésbe merül. Hogy a „fekete lónak” számító környezetvédelmi mozgalom — belső megosztottsága miatt — csak töredékszavazatokat szerzett. Hogy az SPD baloldala, amely túl konzervatívnak találta Bornert, mint már annyiszor, az utolsó pillanatban most is úgy látta: a szociáldemokrácia előbbre való a szociáldemokrata vezetőknél. Hogy az FDP-re valószínűleg nagyon sok szociáldemokrata szavazó adta voksát, csak hogy „benn tartsa” a kis pártot a parlamentben és a kormánytöbbségben.

Hétfőtől szerdái nagytakarítás volt az ötezer hesseni szavazóhelyiségben. Szerdától — ki tudja meddig — leltár, önvizsgálat, tervezés, intrikák és szövetekezések a veszteseknél. A forgószínpad hamar fordul: vasárnap már a bajor tartományban hullanak az urnákba a szavazócédulák.

SÁNDOR ISTVÁN

Kilencen és az atom

Szállítók és fogyasztók vitája

Közösségi és nemzeti érdekek

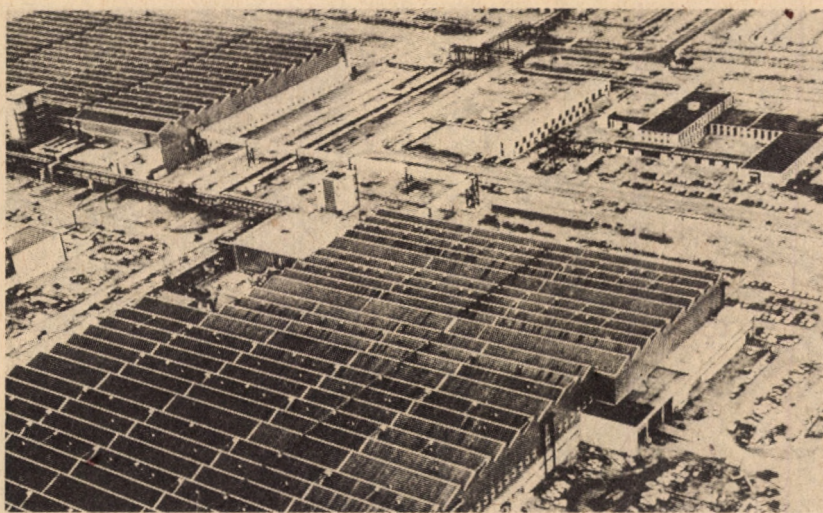
Az elmúlt esztendő — 1977 — második felében sok előrebecslés látott napvilágot a tőkés világ olajkészleteiről.

A „jóslatok” szerint a nem szocialista országokban jelenleg ismert kőolajkészletek az évezred végére kimerülnek, tehát már most hozzá kell látni a „kőolaj utáni korszakra” való felkészüléshez. Nem véletlen, hogy a borúlátó előrejelzések többségét nyugat-európai, elsősorban közös piaci kutatóintézetek, kormányhivatalok tették közzé. A figyelmeztetés mindenekelőtt a kilenc közös piaci tagországnak, illetve Brüsszelnek szól. A sok éve tartó huzavona még mindig nem hozott lényeges eredményt a Kilencek által oly régen óhajtott közös nukleáris energiapolitika alapjainak lerakásában. Kétségtelen: történt némi előrehaladás az 1973-as olajválság óta, a tagországok azonban — mint annyi egyéb kérdésben — nemzeti érdekeiket jóval előbbre tartják az úgynevezett közösségi céloknál.

Az uránéhség

A Közös Piac tagállamai a világ legnagyobb energiainportőrei közé tartoznak. A világ energiafelhasználásának 20 százaléka esik a Kilencekre, ugyanakkor — összesített adatok szerint — bolygónk olajkészleteinek mindössze 4 százaléka található a gazdasági integráció területén. Valamivel kedvezőbb földgáz tartalékaik aránya, amely a Föld készleteinek mintegy 9 százalékára tehető. Mindent összevetve: a Kilencek úgynevezett energiainport függősége megdöbbentően magas. A brüsszeli bizottság egyik jelentése arról tanúskodik, hogy a kilenc tagországban felhasznált energia kétharmada importból származik. (Ugyanez a jelentés kívánatosnak tartja, hogy a tagországok energiainport függősége 1985-re 45 százalékra csökkenjen. A legfrissebb számítások szerint azonban a függőség — optimális esetben — a következő évtized közepére csak 15 százalékkal csökkenthető.) Mivel a közös piaci tagállamok a belátható jövőben nem számíthatnak hagyományos energiaforrásaik gyarapodására, külön-külön — de bizonyos területeken együttműködve — megkezdték saját atomerőmű-építési programjaik megvalósítását.

Érdemes megjegyezni, hogy az Északi-tenger olajkincse a Kilencek számára csak „csepp a tengerben”. Nagy-Britannia az évtized végére mintegy 100 millió tonna olajat hoz majd felszínre a víz alól. Ez a mennyiség azonban csak a szigetország szükség-

FRANCIA ATOMERŐMŰ TÁVLATI KÉPE

A Kilencek közös dúsítóját Írországban építik majd fel

leteit fedezi, s egyben várhatóan jótékony hatással lesz az ország krónikusan deficités külkereskedelmi mérlegére. Az Északi-tenger norvég szektorának olajkészlete pedig közösségi méretekben csak elenyésző exportot tesz lehetővé.

Az atomerőművek építése hatalmas összegeket emészt fel, s mindez további jelentős megterhelést jelent a közös piaci tagállamok többségében passzívumot mutató fizetési mérlegére. A költségek előteremtésénél is nagyobb gondot okoz az atomerőművek „táplálása”, a működtetéshez szükséges uránérc, illetve dúsított urán biztosítása hosszú távon. A Közös Piac ugyanis nemcsak a hagyományos, hanem a nukleáris energiaforrások területén is igen szegényes készlettel rendelkezik. Jelenleg mintegy 60 atomerőmű működik az integráció területén, s ezek fűtőanyagául szolgáló uránium 95 százaléka importból származik!

Tengerentúli taktikázás

A jelenleg ismert uránkészletek nagysága a tőkés világban mintegy 2 millió tonnára tehető. Ennek a mennyiségnek mintegy 30 százaléka Ausztráliában található, ugyanennyire becsülhető az Egyesült Államok uránkészlete, Dél-Afrika és Kanada pedig 15–15 százalékos részesedést tudhat magának. Az „urániumklubot” tehát gyakorlatilag négy ország alkotja. Szállítási hajlandóságuk meghatározhatja a Közös Piac energiafelhasználási mérlegének alakulását. A brüsszeli bizottság felmérése szerint az ezredfordulóig rohamosan növekszik a tőkés világ „uránéhsége”: az uránszükséglet 1990-re eléri a 100 ezer, az évezred végére pedig a 180 ezer tonnát. S ennek a nem kis mennyiségnek az egyharmadát a Közös Piac igényli!

1977-ben a tagállamok előtt vi-

lágossá vált, hogy az „atomprogramok” megvalósítását veszélyeztetheti, sőt meg is akadályozhatja az uránércet exportáló országok kénye-kedve, vagy akár nyílt zsarolása is. Öt esztendővel ezelőtt környezetvédelmi okokra való hivatkozással az akkori ausztrál kormány felfüggesztette az urán kitermelését, illetve exportját. Időközben az uránérc világpiaci ára hétszeresére emelkedett, s az ausztrál parlament tavaly különbizottságot állított fel a kérdés újbóli megvizsgálására. A Fox-bizottság jelentése szerint az uránérc kitermelése nem okoz kör-

etlen a saját urándúsító-kapacitás megteremtése. A uránérc viszonylag könnyen elérhető a világpiacra, de a felhasználásra kerülő dúsított urán első számú szállítója az USA, ugyanis ott található a tőkés világ legnagyobb dúsítókapacitása. Nem véletlen, hogy az amerikai embargó első sorban a dúsított uránra vonatkozott, tudván, hogy a Közös Piac államaiban működő dúsítók teljesítménye elenyésző...

Hosszas taktikázás és szinte véget nem érő viták után nemrégiben megszületett az egységes közös piaci döntés: a Kilencek közös urándúsítóját Írországban építik majd fel. A hosszas huzavona mögött presztízsokok álltak: a kilenc ország mindegyike a maga területén szeretne volna megépíteni a dúsítóművet. Az írországi urándúsító — amely majd jelentős mértékben függetleníti a Közös Piacot a dúsított urán szállítótól, elsősorban az Egyesült Államoktól —, a tervek szerint csak a következő évtized első éveiben készül majd el. Addig továbbra is az import marad a szükségletek kielégítésének legfontosabb formája.

SERENA és társai

Bár az Európai Gazdasági Közösségnek nincs átfogó közös nukleárisenergia-programja, a tagállamok egy része nemrégiben több fontos megállapodást kötött. Öt tagország — Franciaország, az NSZK, Olaszország, Belgium és Hollandia — közösen fejleszti a plutonium-technológiát és tudományos jellegű együttműködés keretében egymás rendelkezésére bocsátják a gyorstenyészítő reaktorokkal kapcsolatos kutatási eredményeket.

Egy másik — kereskedelmi jellegű — megállapodás értelmében SERENA néven új multinacionális konszern alakul, amelynek feladata az atomerőművekkel kapcsolatos licenck, gyártástechnológiák és berendezések külföldi értékesítése. A SERENA részvényeinek 65 százaléka a Francia Atomenergia Ügynökség, valamint a Novatom tulajdonában van, 35 százaléka a nyugatnémet Interatom és GFK-hoz tartozik. (A részvények többségét az indokolja, hogy Franciaország jutott eddig legtöbbször az új típusú reaktor kifejlesztésében a részt vevő országok közül.)

Ipari jellegű megállapodást kötött egymással Franciaország és az NSZK, amely az újfajta reaktorok építésére irányoz elő együttműködést nemcsak saját területen, hanem a Közös Piac más országaiban, vagy az integráción kívüli területeken. Távolabbi célként szó van atomreaktorok esetleges exportjáról Japánba, sőt az USA-ba is. Különös érdekessége a megállapodásnak, hogy a tőkés világ egyik legfejlettebb, békés célú atomtechnikájával rendelkező Nagy-Britannia nem vesz részt az együttműködésben. A szigetország valószínűleg nem kívánja előnyét feladni, illetve másokkal megosztani.

A közös piaci berkekben a jelek szerint a napenergia könnyebben „emészthető” az atomtechnikai együttműködésnél. Brüsszel ugyanis nemrégiben emelte meg a napenergia hasznosítására fordítható kutatási költségeket, s bővítette az ezzel foglalkozó szakemberek számát is. Pedig optimista becslések szerint még 2000-ben is csak a Közös Piac energiaszükségletének mindössze 3 százalékat fedezi a napenergia.

Hosszas egyezkedés után az amerikai uránérc, valamint a dúsított urán mégiscsak megindult Nyugat-Európába. (Az amerikai döntés után Kanada is felújította szállításait.) A több hónapig tartó uránacsata azonban újra felhívta Brüsszel figyelmét, hogy bármiféle közös nukleáris energiaprogram megvalósításához elengedhe-

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

A kár jelképnek is, persze szomorú jelképnek fogható fel az a december végi támadás, amely Sanalan docentet érte. A docents az ankarai Hacettepe egyetem dolgozóját két, állig felügyezett ember támadta meg. Először félig agyonverték, aztán belelőttek. Ankarában az a hír járja: ez volt az utolsó, már elviselhetetlen esemény az elmúlt esztendő kétszázötven emberáldozatot követelő merényletei, terrorcselekményei után, amikor a hatóságok végül is úgy döntöttek, egy évre be kell zárni a Hacettepe egyetemet. (A tizenhét török egyetem és főiskolán nemcsak 1977-ben voltak véres terrorcselekmények; már az előző esztendőben is jó néhány merénylet akadályozta az egyetemi oktatást. Még a Demirel-kormány volt hivatalban, amikor tavaly decemberben a parlament előtt professzorok és diákok tüntettek rendcsinálást követelve. Baskan professzor, a tüntetés vezetője a parlament elnöke előtt hangoztatta: a tarthatatlan helyzet a török felsőfokú oktatási intézményekben egyáltalán nem csak a 87 685 egyetemi és főiskolai hallgató továbbképzésének problémája.)

A „fizetésektelenség”

A Demirel-kormány egyik minisztere, Ozal, még szeptemberben közölte, hogy az elmúlt harminckét hónapban 288-an estek a különböző merényletek áldozatául, és 4113 sebesültet jelentettek be. A hivatalos adatokat általában a valóságosnál alacsonyabbnak tekintik, és az a vélemény, hogy Türkes volt ezredes „szürke farkasainak”, ezeknek a fasiszta csoportoknak az erőszakcselekményei 1977-ben magukban is több áldozatot követeltek, mint a hivatalosan bejelentett halottszám.

Mindez természetesen csak az egyik súlyos probléma, amely Büilent Ecevit új kormánya előtt áll. A Köztársasági Néppárt vezetője 1978 első napjaiban alakított kormányt — végre érvényesítve a választók megbízását. 1977 júniusában a legutóbbi parlamenti választásokon Büilent Ecevit pártja 214 mandátumot szerzett meg a 450 tagú parlamentben; a legnagyobb párt vezéréként megkísérelt kormányt alakítani, de a jobboldali koalíció megbuktatta. (Az Ecevit-kormány két hétig élt, és ezalatt a két hét alatt az erőszakcselekmények mellett egy újfajta bűncselekménysorozattal is szembe kellett találkozni a Köztársasági Néppárt embereinek. Egyszerre több helyen is jelentkeztek a „szürke farkasok”, hogy megakadályozzák az Ecevit-kormány felépítését, megakadályozták a kormányt a hatalomra lépésétől. Mustafa Üstündağ kultuszminiszter a parlamentben közölte, hogy felbérelt banditák ütlegettek, ökölrel akarták megakadályozni, hogy bejusson minisztériumába. Besin Üstündağ pénzügyminiszter beszámolt arról, hogy betörők jártak a minisztériumban. „Tudom, mit kerestek, de azokat a fontos, Demireléket terhelő aktákat én már elrejtettem” — mondotta. Ecevit pedig közölte: bizonyítékaik vannak arra vonatkozólag, hogy több minisztériumban az előző kabinet emberei akták tömegét égették el — az akták hűtlen pénzkezelést bizonyítottak volna rá a Demirel-kormány embereire. Ecevit pénzügyminisztere egyébként a legfelsőbb bírósághoz, a Yüce Divanhoz keresetet nyújtott be, Demirel és két miniszterelnök-helyettese, Erbakan és Türkes ellen „állami vagyon lelkiismeretlen kezelése” miatt. Amikor

a jobboldali koalíció megbuktatta Ecevitet, a keresetet a bíróság félretette...)

Az augusztus óta tevékenykedő jobboldali koalíció 1977 utolsó hónapjában már képtelen volt tovább vinni az ügyeket. Mindenekelőtt a gazdasági nehézségek növekedtek. A hivatalos adatok szerint kétféle millióan, a valóságban valószínűleg több mint hárommillióan vannak munka nélkül a negyvenmillió országban, és 1977-ben az infláció mértéke meghaladta a 21,5 százalékot. Az elmúlt esztendő végén több olyan jelentés is volt, amely „Ankara fizetésektel-

LETÖRT VESZTES, MOSOLYGÓ GYŐZTES: DEMIREL ÉS ECEVIT

Az Ankarában tárgyaló Waldheim ENSZ-főtitkár is optimista nyilatkozatot tett

lenségét” emlegette — nagyon kevésnek tűnt az a többször is megismételt rövid hivatalos nyilatkozat, amely így szólt: „Törökország teljesíti fizetési kötelezettségeit, és az üres államkasszáról szóló híresztelések spekulációs szándékokat szolgálnak.” 1977 utolsó heteiben, így írták a nyugat-európai gazdasági lapok, olyan rövid lejáratú kölcsönöket vettek fel török bankok, amelyek az éppen esedékes kamatterhek törlesztését szolgálták.

Bukás szilveszterkor

A kormánykoalíció belső ellentétei is növekedtek. Demirel Igazság Pártjában nőtt a harag a két koalíciós partner szélsőséges állásfoglalásai láttán. (Necmettin Erbakan professzor Nemzeti Üdv Pártja a legteljesebb nyíltsággal sürgette a „reiszlamisztást”, azaz tulajdonképpen az egész Kemal-féle örökséget fel akarta számolni. Alparslan Türkes volt ezredes fasiszta Nemzeti Mozgalom Pártja a „Nagy Török Birodalomról” szóló sovinszta frázisai a szomszédok, Görögország, Bulgária, Szíria, Irak elleni uszítással és a ciprusi probléma nyers, türelmetlen tárgyalásával párosulnak.) Előbb őt, majd további négy képviselő kilépett az Igazság Pártból, és december közepén nyilatkozatot tettek, amely szerint bizalmi szavazás esetén Demirel ellen lépnek fel, és hajlandók megfontolni egy Ecevit által megalakítandó kormány támogatását.

1977 utolsó napján a parlament megvonta bizalmát Demireltől. Ecevit bizalmatlansági indítványa 228:218 arányban győzött, az új esztendő első napján Fahri Korutürk köztársasági elnök megbízta Ecevitet a kormányalakítással. A Köztársasági Néppárt vezetője mindjárt első nyilatkozatában szembehelezkedett a Nemzeti Üdv

Törökország

Ecevit harmadszor

Gazdaság: gondok és remények
Erőszakcselekmények, áldozatok

főtitkár is optimista nyilatkozatot tett: „Határozottan remélem, hogy ankarai, majd később ciprusi és athéni megbeszéléseim során lehetővé válik a tárgyalási folyamat felújítása, ami természetesen a ciprusi közösségek közötti tárgyalásokat is jelenti” — mondotta az ENSZ-főtitkár. Az új török külügyminiszter, Gunduz Aktun, Waldheimet üdvözölve azt mondotta, hogy „Az új kormánynak új politikája van Ciprus ügyében” — ám más nyilatkozatokból kiderül, hogy Ecevit ugyan nem tekinti véglegesnek a Ciprus görög és török szektorai közötti jelenlegi határokat, ám „nem kíván tárgyalni a lakosság jelenlegi letelepedésének megváltoztatásáról”. Jól ismert tény, hogy a ciprusi görög közösség éppen ebben a kérdésben kíván változtatást.

Egészen bizonyos, hogy az első gondok, első nehézségek az új kormány többségét jelentő Köztársasági Néppárt és partnerei között a gazdasági kérdésekben bukkannak majd föl. Valamikor, 1974-ben még mindig odaírták a török politika jó ismerői Ecevit neve után, hogy „a török Brandt” — a Köztársasági Néppárt vezetőjének szociáldemokrata állásfoglalásai azonban az utóbbi esztendőben mindinkább halványodtak, és majdnem bizonyos: az 1978-as Ecevit „sokkal kevésbé baloldali”, mint a négy esztendővel ezelőtti.

Kanyargós út

A gazdasági gondokban azonban mindenképpen jelentős segítséget nyújt majd Ankarának azoknak a tárgyalásoknak az eredménye, amelyek még a múlt esztendő végén zajlottak a török fővárosba látogató szovjet gazdasági szakemberekkel. A megbeszélések most már részleteiben is kidolgozták annak a tízéves együttműködésnek a részleteit, amelynek kapcsán nagy szovjet hitellel (nyugatnémet lapok január első napjaiban 15,4 milliárd márkáról írtak) felépül a második nagy olajfinomító Izmir mellett. jelentősen bővítik az iszkanderuni vas- és acélművek termelését, megépül Konya mellett egy óriási alumíniummű, hozzálatnak Orhaneli mellett egy nagy erőmű építéséhez és később kijelölendő helyen egy hengermű és egy ércelőkészítő mű is épül. „Ezekre Törökországnak égetően szüksége van, hogy továbbhaladhasson a túlnyomórészt mezőgazdasági országból a vegyes gazdasághoz vezető kanyargós útján” — írta a szovjet hitelekéről még tavaly az International Herald Tribune. Ecevit harmadik kormányának fő feladata, hogy ezen az úton nyugodtabb előrehaladást biztosítson.